

Západočeská univerzita v Plzni

Právnická fakulta

Katedra právních dějin

Diplomová práce

Vysídlení obyvatel ze Sudet po roce

1938

Zpracovala: Denisa Vostárková

Konzultant: Prof. JUDr. PhDr. Karolina Adamová , DSc.

Plzeň 2014

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci “Vysídlení obyvatel ze Sudet po roce 1938” zpracovala samostatně a všechny použité prameny byly řádně citovány.”

V Plzni dne 29. srpna 2014

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat mé konzultantce diplomové práce Prof. JUDr. PhDr. Karolině Adamové, DSc. , za její vedení mé diplomové práce a za její cenná doporučení, rady, připomínky a nakonec hlavně za velkou trpělivost.

Tuto práci bych chtěla věnovat své mámě Daně Vostárkové, která me podporovala po celou dobu studia na Právnické fakultě v Plzni.

Obsah

Úvod	
1. Situace po první světové válce.....	1
1.1 Vznik Československa.....	3
1.2 Versailleská konference.....	4
1.3 Pittsburghská dohoda.....	6
1.4 Ústava 1920.....	7
1.5 Pojem Sudety.....	8
2. Česko – německé vztahy po válce v pohraničních oblastech.....	10
2.1. Počešťování Sudet.....	10
2.2. Hospodářská politika.....	12
2.3. Pozemková reforma.....	13
2.4. Jazykový zákon.....	15
2.5. Školství v Sudetech.....	16
3. Konrad Henlein a jeho vliv v pohraničí.....	18
3.1. Vývoj nacismu a fašismu v pohraničí.....	18
3.2. Osoba Konrada Henleina.....	18
3.3. Volby 1935.....	20
3.4. Prezident Beneš a jeho pohled na situaci.....	21
3.5. Únorová dohoda 1937.....	23
4. Situace před “Mnichovem” v pohraničí.....	25
4.1. Rok 1938.....	25
4.2. Karlovarské požadavky.....	26
4.3. Obecní volby v květnu 1938.....	27
4.4. Runcimanova mise.....	27
4.5. Zář 1938.....	31
5. Mnichovská dohoda.....	36
6. Začátky vysídlování.....	40
6.1. Vysídlování českých obyvatel.....	43
6.2. Vysídlování sudetských Němců.....	45
6.3. Vysídlování židovských obyvatel.....	47
Závěr.....	50
Resumé.....	53
Seznam použité literatury.....	55

ÚVOD

Téma diplomové práce jsem si vybrala především proto, že již od gymnázia se o historii zajímám. Navštěvovala jsem i rozšiřující dvouletý seminář zaměřený právě na dějiny dvacátého století. Tématiku meziválečného Československa ve spojení se sudetskou otázkou považuji doteď za zčásti nevyřešenou a zčásti zatajenou. Když jsem ve fázi “shromažďování materiálů a pramenů” procházela středoškolské učebnice a celkově české historické knihy, zarazilo mě, že ve většině případů se na meziválečné období a Mnichovskou dohodu pohlíží naprosto jinak než v německé literatuře, ze které budu také v mé diplomové práci čerpat. Do doby, než jsem začala shromažďovat materiály, jsem měla názor popravdě stejný jako ten, který ve většině české literatury převažuje. Proto se chci v diplomové práci zaměřit hlavně na porovnání obou historických pohledů a na odlišnosti z toho vyplývající. Z mé zkušenosti vím, že o vysídlení po roce 1938 se i teď, téměř po 80 letech nemluví a mluvit nechce, protože je to často zakrýváno událostmi v průběhu světové války a odsunem německých obyvatel po druhé světové válce. Tímto bych chtěla ještě vysvětlit, že i přestože se někdy zastávám německé strany, tak všechny tyto události se v Sudetech staly před druhou světovou válkou a před tím, než kdokoli věděl, co se bude dít v následujících šesti letech. Nechtěla bych někoho uvést v omyl, že tady ospravedlňuji počínání Adolfa Hitlera, protože vše, co se v Sudetech dělo, se dělo nezávisle na nacistickém teroru. Chci jen vnést do českého povědomí objektivní pohled na meziválečnou politiku, českou i světovou, a též na situaci v Sudetech.

V první kapitole bych se chtěla věnovat účasti české delegace ve Versaille, kde byly projednávány i podmínky pro národnostní menšiny v nově vzniklém Československu, a Pittsburgské dohodě, ve které byla přislíbena autonomie Slovensku, a jestli všechny dohody a přísliby byly splněny.

V druhé kapitole se chci zaměřit na česko-německé vztahy v pohraničních sudetských oblastech, počestění sudetských oblastí, zacházení se sudetskými Němci, na pozemkovou reformu, školství a nezaměstnanost.

Ve třetí kapitole bych se chtěla zabývat osobou Konrada Henleina, volbami v roce 1935 a Únorovou dohodou.

Ve čtvrté kapitole se budu věnovat situaci v Sudetech v krizovém roce 1938 těsně před Mnichovem. V tomto případě se oba pohledy velkými rozdíly neliší, nicméně je tato kapitola důležitá pro vysvětlení kapitol dalších.

V páté kapitole budu psát o Mnichovské dohodě, na kterou je nahlíženo jako na Dohodu “o nás bez nás”, ale podle německého výkladu se už jedná jen o dohodnutí podmínek vyklizení ze Sudet, nikoli o rozhodnutí, jestli budou Sudety vyklizeny nebo ne.

V šesté kapitole se zaměřím na situaci po Mnichovu, na průběh vysídlení obyvatel ze Sudet, a to nejen českých, ale i německých a židovských.

Co se týče literatury, budu čerpat z české literatury a německé literatury, kterou jsem nasbírala v knihovně na Univerzitě v Pasově, v Národní knihovně v Praze a dále z dobových novin.

Diplomovou práci budu psát komparativní metodou, ale jelikož je to zároveň i práce historická, objevuje se tu v některých úsecích i metoda popisovací. Taktéž začleňuji do práce i proslovy politiků a úryvky z novin, které jsou správně citovány.

1. SITUACE PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE

1.1. Vznik Československa

Dne 28.října 1918 byla vyhlášena Československá republika. Problém ale tkvěl v tom, že označení “československé” je poněkud nepřesný. Na území tehdejší ČSR pobývalo přibližně 50% Čechů (ca. 6,8 mil.), 24% Němců (ca. 3,2 mil.), 15% Slováků (ca. 1,9 mil.) a další národnostní menšiny jako Maďaři, Ukrajinci (Rusíni), Židé, Poláci a ostatní.¹

Německé otázce byla již od počátku věnovaná speciální pozornost, protože ihned po vzniku Československa se sudetští Němci pokusili o secesi území, když se němečtí poslanci ve Vídni usnesli na vzniku nových samostatných provincií. Na severu Čech měla vzniknout provincie Deutschböhmen, na severní Moravě a ve Slezsku Sudetenland, na jižní Moravě Deutschsüdmährend a v jižních Čechách Böhmerwaldgau. Československý národní výbor ale provincie neuznal a nařídil jejich obsazení.²

Prezident Masaryk nabídl Němcům, aby se odprostili od protičeského postoje a pokusili se budovat s ostatními občany československý stát. Slíbil jim minoritní práva a demokratický způsob jednání, ale utvrdil je, že pohraniční území zůstane Československu.³

Československo se mělo podle původních plánů a slibů strukturovat jako Švýcarsko a mělo být rozděleno do samostatných jazykových kantonů s vlastní samosprávou. Zajímavé ale je, že již od počátku bylo různě naznačováno, že tomu tak nebude. Zdárným příkladem je vytvořené a mezinárodně uznané – nikoli zvolené, Revoluční národní shromáždění, jež se skládalo hlavně z českých občanů a pár slovenských občanů. Revoluční národní shromáždění schválilo Ústavu, která začínala slovy “*My, národ československý*”, tudíž o nějakém mnohonárodnostním státu nelze hovořit. Je také nutno říci, že ikdyž vznikl národ

1 PESCHKA, Otto. *Jak to bylo doopravdy mezi Čechy a Němci: o Češích, Němcích a jiných tématech na pozadí memoárů člena smíšené rodiny, který pochází ze Sudet*. 2. vyd. Ústí nad Labem: Paprsky, 2013, s.16

2 PAVLÍČEK, Jaromír. *Československé dějiny a evropská politika ve 20. století: vybrané kapitoly z českých a slovenských dějin 1900-1989*. 1. vyd. Opava, s. 24-25

3 PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti: úvahy a polemiky. [Část] 1, Český stát a Němci*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. s.158

československý, nebyl přijat pozitivně všemi Slováky a ještě k tomu stavěl ostatní menšiny do nerovného postavení, protože jim byla zaručována menšinová práva v Ústavě.⁴

Československý stát byl postavený na systému centralizace a všechny “samosprávné” celky byly podřízeny centrální vládě. To se švýcarskému modelu nepodobalo ani zdaleka. Jako další příklad lze uvést jazykový zákon, který říkal, že státní jazyk je jazyk československý. Já osobně považují za československý jazyk za výmysl, jelikož žádný takový jazyk nikdy neexistoval. Vždy existoval národ český a národ slovenský a podle toho taktéž jazyk český a jazyk slovenský. Nicméně to tak bylo uvedeno v jazykovém zákoně a druhý – německý jazyk se směl používat jen tehdy, pokud se podíl obyvatelstva v některém “samosprávném” celku pohyboval nad 20%.⁵

1.2. Versailleská konference

Jak je všeobecně známo, ve Versailleské smlouvě byl schválen společný stát Čechů a Slováků ještě s připojením Podkarpatské Rusí. Byly zachovány tedy původní historické hranice a Sudety připadly taky Českoslovenku ovšem s několika podmínkami. Jelikož se v tu dobu vyskytovalo na území ČSR přes 3,1 mil. sudetských Němců, bylo nutno zavést mnoho opatření, aby nedocházelo k potlačování menšin. Dr. Beneš proto v Paříži v nótě z 20.5.1919 tvrdil:

„Československá vláda má v úmyslu zorganizovat svůj stát tak, že za základ národnostních práv přijme zásady uplatněné v ústavě Švýcarské republiky. Tj. chce z Československé republiky učinit něco na způsob Švýcarska, přičemž samozřejmě vezme v úvahu specifické poměry v Čechách...V praxi bude němčina druhým zemským jazykem a bude se běžně používat ve správě, před soudy a v ústředním parlamentu na základě rovnosti.“ Dále ujišťoval státy Dohody, že Němci budou mít v ČSR zajisté menšinová práva a v memorandu č.3 napsal: *„Němci budou mít v Čechách stejná práva jako Čechoslováci..Jazyk menšin bude všude povolen. Žádné menšině nebude nikdy odepřeno mít své školy, soudce a soudní dvory...Němčina by měla být druhým zemským jazykem...Režim by byl*

⁴ PAVLÍČEK, Jaromír. *Československé dějiny a evropská politika ve 20. století: vybrané kapitoly z českých a slovenských dějin 1900-1989*. 1. vyd. Opava, s.32

⁵ OBERWANDLING, Alfred a MIRTES, Hans. *Nezapomenutelná vlast Sudetenland*. Brno: Guidemedia etc. 2013. s.67

*podobný režimu švýcarskému. Tento režim bude nastolen v Čechách nejenom proto, že Češi jsou a vždy byli prodchnuti nejhlubším smyslem pro demokracii, právo a spravedlnost.”*⁶

Mírová konference, poté, co obdržela tyto tvrzení od dr. Beneše, uzavřela toto téma se slovy:

*„Postavení Němců v Čechách jest prorozeně zcela jiné (než postavení Maďarů a Rusínů). Němci byli ještě před několika málo lety představiteli dominujícího vlivu ve státě. Tvoří vysoce rozvinutý, velice zdatný element a v minulosti byli kmenem velmi agresivním. Je zřejmé, že blabohyt a možná i sama existence nového státu bude záviset na tom, s jakým úspěchem stát začlení do svých řad Němce jakožto občamy sobě nakloněné. Právě velikost tohoto úkolu z něj činí úkol od základu jiného charakteru, než jakým by byla pouhá ochrana jiných menšin, již se měla zabývat Komise. Je to úkol, který zasahuje hluboko do srdce všech institucí, takže jeho řešení bude pravděpodobně nejlépe přenechat Čechům samým.”*⁷

Je zajímavé, že v knize Češi a Němci, kde je zastáván český názor, stojí, že tímto ujištěním nedal dr. Beneš nikdy žádný slib k tomu, že z ČSR bude druhé Švýcarsko a označuje to pouze za jakýsi “poutač”, aby se proněmečtí historikové měli o co opírat. Pan Brügel označuje domněnky historiků, že se z Československa stane druhé Švýcarsko, naprosto zcestné. Dr. Beneš totiž nikdy žádné konkrétní sliby nedal, vše kolem jeho švýcarských proslovů nebylo dostatečně konkrétní, aby se z toho dalo dovozovat to, co si němečtí historikové domýšlejí.⁸

Já osobně si myslím, po přečtení úryvků z Benešových Pamětí, že Beneš to nemyslel se sudetskými Němci špatně, nicméně od začátku věděl, že autonomii nikdy nedostanou. Chtěl jim zajistit veškerá menšinová práva, aby se cítili ve své vlastní zemi jako právoplatní občané, ale pro Němce to nebylo to, co oni požadovali. Každá strana měla své argumenty a jak Beneš argumentoval rozlohovou náročností Sudet, tak sudetští Němci oponovali tím, že jich je 3,1 miliónu, což bylo o téměř 10% více než Slováků a přesto se považovali za

⁶ KRYSTLÍK, Tomáš. *Zamlčené dějiny 2*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2010, s. 31, c.d. podle W. Jaksche: *Europas Weg nach Potsdam*. Schuld und Schicksal im Donauraum, 1970

⁷ Tamtéž, s. 32, c.d.

⁸ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, s.161

menšinu.

Otázka sudetských Němců byl zásadní problém meziválečné politiky, protože Němci se ocitli v Československu jako poražený národ a navazoval tím tak na konflikt mezi těmito dvěma národy již od středověku.⁹

1.3. Pittsburghská dohoda

Další problém, který po první světové válce nastal, byla autonomie Slovenska. I když se v květnu roku 1918 v Pittsburgu dohodla slovenská i česká strana za přítomnosti Masaryka na spojení Čech a Slovenska a na autonomii, která bude Slovensku dána, tento slib nebyl opět nikdy dodržen. Slovensko mělo mít vlastní správu, parlament, soudy. Důkazem toho může být i to, že v Ústavě z roku 1920 bylo zmíněno vždy jen jedno Národní shromáždění, nikoli i slovenské Národní shromáždění. Bylo tomu proto, že dr. Beneš i s prezidentem Masarykem argumentovali vždy národem československým, tudíž slovenský národ vlastní shromáždění nepotřeboval.¹⁰ Jak už jsem ale psala na začátku diplomové práce, národ československý byl dle mého názoru jen záminka k tomu, aby ČSR zabralo po první světové válce co největší území.

Dalo by se ještě argumentovat tím, že Slovensko naprosto bezpochyby potřebovalo pomoc co se týče vzdělání. Na Slovensku chyběli soudci, učitelé, státní zaměstnanci, a proto tam byli vysláni učitelé z Čech, aby situaci napomohli řešit. Přesto, když vyšly první vystudované generace, nedostávalo se jim v Čechách rovnoprávného postavení. Na ministerstvu národní obrany pracovalo z 1300 zaměstnanců pouze 6 Slováků, ze 131 generálů pouze 1 Slovák, na ministerstvu školství v Praze pracovali jen 4 Slováci z celkových 417 zaměstnanců. Na druhé straně ale v Bratislavě v afiliaci ministerstva školství pracovalo 94 Čechů a 68 Slováků. V poslední řadě můžeme vidět tento “rovnoprávný” československý národ v tom, že v parlamentu, kde bylo tu dobu dohromady 254 poslanců, Slovensko mělo pouze 40 zástupců.¹¹

9 PETRÁŠ, René. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. s.140

10 PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2003. s.135-140

11 HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. s.92

1.4. Ústava 1920

Co se týče Ústavy 1920, z německého pohledu je na ni nazíráno jako na nedemokratickou ústavu, na které se němečtí obyvatelé nemohli podílet. Po přečtení Ústavy a úryvku od pana Brügelera musím ale zkonstatovat, že Ústava 1920 je dobře koncipovaná, je to liberální ústava, která zastává základní principy jako rovnost občanů, politická práva a svobody občanů, všeobecné, rovné, tajné a přímé volební právo a v Hlavě VI byla ustanovena práva národnostních menšin stejně jako v Jazykovém zákoně. Zaručovala německý jazyk ve státní správě, výuku v německém nebo jiném menšinovém jazyce a zaručovala němčinu i v jakékoli živnosti nebo povolání.¹² Byla zaručována hlavně rovnost občanů bez ohledu na příslušnost k menšině a menšinový jazyk se mohl používat ve veřejné i v soukromé sféře.¹³

S právem menšin souviselo i ustanovení §3, ve kterém bylo stanoveno, že území ČSR tvoří jednotný a nedílný celek a v tomto rozsahu se dají práva menšin aplikovat. Nebyla možná tedy jiná forma státu.¹⁴ Doktor Beneš zastával názor, že Ústava v ohledu na menšiny je velmi demokratická, volební řády bezvadné a jazykový zákon liberální, kulturní i školské otázky jsou demokraticky řešeny a Němci měli roku 1938 více, než by jim mělo připadat. Tím měl na mysli, že republika poskytla menšinám více než byla povinna. Podle doktora Beneše ale chyběly 3 věci, které kdyby byly upraveny a zlepšeny, zlepšilo by se radikálně i postavení menšin. Měl na mysli lepší zákonné upravení jazykového zákona, zákon proti násilnému odnárodňování a nevyřešená otázka tzv. Českých menšinových škol. Dále zastával názor, že by se měla důsledně zlepšit proporcionalita ve vztahu ke jmenování úředníků a státního rozpočtu. Naposledy chtěl zlepšit organizaci samosprávy a rozšířit prostor pro decentralizaci. Již předtím, než nastoupil do funkce prezidenta, všechny tyto zájmy hájil.¹⁵

Beneš byl zastáncem žup a župních svazů, protože sudetští Němci měli možnost vlastní decentralizované samosprávy. Čehož byl ale naopak odpůrcem, byla správní reforma z roku 1927, která župy odstraňovala a nahrazovala je

12 BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, s.191

13 PETRÁŠ, René. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*.

Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012.s.141

14 PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti: úvahy a polemiky. [Část] 1, Český stát a Němci*. Vyd.

1. Praha: Karolinum, 2002. s.173

15 HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.15

zemská zastupitelstva. Důkaz toho, že byl odpůrce této reformy je fakt, že zákony nikdy nepodepsal. Chtěl se držet správní reformy, ale pokud možno zavést decentralizaci zemí se zemskými sněmy s vlastní normotvornou kompetencí a rozšířenou samosprávou okresních a místních zastupitelstev. Beneš také odmítal plán teritoriálních autonomních celků pro sudetské Němce a Maďary kvůli rozlehlosti a organické nesouvislosti. Z tohoto pohledu by byla správa prakticky nemožná.¹⁶

1.5. Pojem Sudety

Název Sudety použil poprvé spisovatel Franz Jesser roku 1902 v jednom nacionálním listu. Jesser použil označení Sudety v rozhovoru s poslancem Tschanem z Německé radikální strany: *Při jedné rozmluvě s poslancem Německé radikální strany dr. Josefem Tschanem [...] jsme si uvědomili, že stále musíme říkat pouze „Němci z Čech, Moravy a Slezska”, že zde chybí souhrnné pojmenování. Zkusmo jsem tedy pravil: tak je vymysleme, mohli bychom říkat třeba „sudetské země” a “sudetští Němci”. [...]*¹⁷ Na mírové konferenci v Paříži se vždy používal název “Němci v Čechách, na Moravě a ve Slezsku”, nebyla žádná zmínka o výrazu “sudetoněmeckém”. V memorandu Karla Rennera z roku 1919 se použil znovu výraz zástupci sudetských Němců. Naopak zástupci Němců v parlamentu používali vždy „*My, zástupci národa německého ve státě českém, konstatujeme..*”. Roku 1929 po volbách němečtí nacionálové použili opět výraz “*My, zástupci německého národa v československém státě*”. Na konci roku 1933 se objevila „Fronta sudetoněmecké domoviny” (Sudetendeutsche Heimatfront), v popředí již stála známá osobnost Konrada Henleina a později se tato fronta přejmenovala na SdP – Sudetoněmeckou stranu. Slovu Sudety se rozumělo pouze oblastem v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Na Slovensku figurovala “Karpatoněmecká strana”. Používání pojmu “sudetoněmecký” mělo hlavně praktický význam, protože se tím označovali Němci pouze v pohraničních oblastech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, nikoli ve velkých městech jako např. v Praze, v Plzni nebo v Brně. Tito “městští Němci” se po roce 1938 označovali jako “etničtí (kmenoví) Němci”, “protektorátní Němci” nebo

16 HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.154-155

17 BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, s.179, c.d.

“slovenští Němci”.¹⁸

Co považuji za zajímavé, je, že pojem “Sudety” a území “sudetoněmecké” se nedalo ztotožňovat. Sudety se jmenovala oblast na severní Moravě a ve Slezsku a teprve po Mnichovu v roce 1938, při organizaci připojení byly veškeré připojené oblasti k Německu označeny jako Říšská župa Sudety. Původně podle Ptolemaia se označení “Sudeta Ore” neboli Sudetské pohoří vyskytovalo od Krušných hor přes Smrčiny, Lužické a Jizerské hory.¹⁹ Sudetoněmecké území se později vytvořilo mezi Aší na západě až po Opavu na východě ČSR. Vytvořily se vládní okresy Karlovy Vary („Západní Sudety”), Ústí nad Labem a Opava (“Východní Sudety”), Liberec jako hlavní město celé župy. Šumavské okresy se připojily k Bavorsku a jižní Čechy a jižní Morava byly spojeny s Horními a Dolními Rakousy a byl jim dán název Horní a Dolní Podunají. Těšínsko se připojilo k Hornímu Slezsku.²⁰

18 BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, s. 180-181

19 Neznámý autor. Sudety. Dostupné z <http://www.edejiny.cz/sudety/>, cit. dne 21.8.14

20 BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, s.182-183

2. ČESKO – NĚMECKÉ VZTAHY PO VÁLCE V POHRANIČNÍCH OBLASTECH

Roku 1918 žilo v ČSR něco přes 3,1 mil. Němců, z toho ca. 250 tisíc takzvaných českých starousedlíků. Tato národnostní “menšina” tvořila celou jednu třetinu obyvatelstva. Česká vláda v tom viděla samozřejmě velkou hrozbu, protože národnostní menšiny většinou inklinují ke svým domácím národům a s takto velkým počtem sudetských Němců se mohla očekávat podobná situace ve spojení s Německem. Jako poražený národ přišli o právo na sebeurčení, nebyla jim dána možnost např. referenda o připojení se ke své vlasti a už tehdy se dalo hovořit o rozhodnutí “o nás bez nás”, tentokrát ale v opačném případě.²¹

Sudetští Němci nežili jako typická národnostní menšina. Měli svoje školy včetně univerzit a dvou technických vysokých škol a zakládali si i na společenském životě. Existovalo mnoho zájmových svazů, spolků, uskupení, odborových útvarů, správa knihoven, divadel a muzeí, nakladatelství a vydávání periodického tisku, vysílání německého rozhlasu a hlavně se zakládaly i proněmecké politické strany. Byla založena strana NDSAP neboli sociálně demokratická strana dělnická, němečtí komunisté byli ve spojení s československou KSC, dále strana agrárníků BdL (Bund der Landwirte), strana křesťanských sociálů DCV (Deutsche christlichsoziale Volkspartei), živnostenská strana Deutsche Gewerbeartei a liberární demokraté DDF (Deutsch – demokratische Freiheitspartei). Tyto strany měly snahu na tom, aby se zlepšovaly podmínky pro německé obyvatelstvo a požadovali národnostní rovnoprávnost sudetských Němců.²²

2.1. Počešťování Sudet

Proces počešťování Sudet a asimilace sudetských Němců probíhal hlavně formou migrací českého obyvatelstva, aby se vytvářely oblasti národnostně smíšené. Nejvíce byl osídlován sever Čech. Roku 1918 bydlelo v Sudetech ca. 150 tisíc Čechů. V důsledku počešťování ubylo německých obcí od roku 1918 do 1930 z 3579 na 3397. Nejpočetněji byl počešťován hlavně státní aparát, kde

21 STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: (1918-1948): studijní materiál*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992. s.7-8

22 Tamtéž, s.9-11

byli propouštěni německy mluvící obyvatelé kvůli nedostatečné znalosti českého jazyka podle jazykového zákona.²³

Počesťován byl i průmysl a to tím způsobem, že firmy, které měly většinou sídla ve Vídni ještě z dob Rakouska – Uherska, se musely kvůli nostrifikačnímu zákonu z roku 1919 přesídlit do Čech, jestli jejich působení spadalo na území Československé republiky. S tím byly spojené ale i další povinnosti jako přesun kapitálu, změny ve správních radách nebo změny v managementu firem. V ČSR bylo poté evidováno 235 podniků, jejichž kapitál 2 mld. Kč tvořil třetinu veškerého kapitálu akciových společností v ČSR. Jako příklad lze uvést Cukrovar Schoeller nebo Škodovy závody. Největší problém poté tkvěl v tom, že tyto firmy spadaly pod daňovou i celní kontrolu Československa. V Sudetech počesťování obchodu probíhalo tak, že většina státních zakázek připadala českým firmám, které poté neměly nouzi o práci a v rámci migraci českého obyvatelstva mohly nabírat další zaměstnance nehledě na to, že německé podniky byly bez práce. Německé firmy, které přesídlily do Prahy, se musely znovu podřizovat nostrifikaci tak, že národnostní poměr zaměstnanců v podniku musel odpovídat poměru obyvatel v městě sídla a to byl v případě Prahy další důvod propouštění německých obyvatel.²⁴

V Sudetech nadále vznikaly obranné jednoty jen k účelu počesťování a to např. Ústřední matice školská, Národní jednota severočeská, Národní jednota pošumavská, Národní jednota pro jihozápadní Moravu, Národní jednota pro východní Moravu, Národní jednota slezská nebo Česká národní rada. Jejich prostředek počesťování bylo především zakládání českých škol tam, kde žili převážně Němci. V těchto místech byl především posilován Čechy státní aparát a soukromé podniky, aby se zvýšil počet českého obyvatelstva. Dále měly tyto jednoty vliv na Pozemkový úřad při pozemkové reformě, při sčítání lidu ovlivňovali jednotlivce, aby si zapisovali českou národnost, prováděli volební pročeské kampaně a prosazovali jazykový zákon. Další prostředek počesťování sloužilo např. Slučování obcí kvůli národnostnímu poměru obyvatel.²⁵

23 KRYSTLÍK, Tomáš. *Zamlčené dějiny 2*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2010, s.73-74

24 LACINA, Vlastislav a SLEZÁK, Lubomír. *Státní hospodářská politika v ekonomickém vývoji první ČSR*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 1994. s.23-26

25 SEIBT, Ferdinand. *Deutschland und die Tschechen: Geschichte einer Nachbarschaft in der Mitte Europas*. München: Piper, 1995. s.288-290

2.2. Hospodářská politika

V roce 1930 žilo v ČSR již přes 3,2 mil. Němců s československým občanstvím. Nejvíce bylo Němci osídlené hlavně pohraničí. Z celkových 8471 obcí v ČSR existovalo 2651 převážně obcí německých. Pohraničí bylo velmi důležité zejména pro průmysl. Vyvíjel se hlavně průmysl textilní, sklářský, tovární, řemeslný a dále byla důležitá domácí výroba exportního zboží. Težilo se také uhlí a nesmí se opomenout ani průmysl strojírenský a chemický. Nejen, že se díky tomu podporovala československá ekonomika, ale hlavně nehrozila nízká nezaměstnanost. S tím souvisí i problém světové krize, která postihla hlavně drobné podnikání a to vrcholilo sociálními konflikty a napětím v Sudetech, jež se projevovalo hlavně demonstracemi a stávkami.²⁶ Ovšem autoři, kteří se zastávají československé meziválečné politiky tvrdí, že v pohraničí převažoval hlavně lehký průmysl a ten je v období krize vždy napadán jako první. Krizi způsobil kapitalismus v ostatních zemích a Československo na to doplatilo a zároveň československá vláda neměla ekonomické nástroje k tomu, aby tuto tristní situaci vyřešila.²⁷

Krize v Sudetech byla mnohem horší než v Čechách. Banky, podnikatelé i vláda podporovali hlavně záchranu podniků v Čechách a Sudety byly často opomíjeny. Toho samozřejmě využívaly politické strany a v Sudetech vzrostl zájem o nacionální socialismus.²⁸

Je to pochopitelné, protože pomocí světové finanční krize se dostali v Německu k moci nacisté a začali využívat německou menšinovou otázku jako nástroj k připojení Sudet k Říši. Vzhledem k následujícím letem a západní politice ústupků se krize vystupňovala až k Mnichovské dohodě a k odtržení pohraničí k Německu.²⁹

Na sudetské Němce také velice působilo, že Německo se krize dostávalo mnohem rychleji a v době, kdy Československo se z krize ještě dostávalo, v Německu už fungovala ekonomika naplno. Mnozí si ale bohužel neuvědomovali

26 STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: (1918-1948): studijní materiál*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992. s.14

27 FRAJDL, Jiří. *Henleinofašismus v pohraničí do r. 1938: historické kořeny*. Praha: Křesťanskosociální hnutí, 2002, s.4

28 BERAN, Ladislav Josef a SCHWARZ, Josef, ed. *Odepřená integrace: systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Pulchra, 2009. s.193

29 PETRÁŠ, René. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012.s.144

to, že německé hospodářství bylo ovlivněno vysokým pracovním nasazením přípravami k válce a mnohá sociální opatření, aby se zlepšila životní úroveň všech německých obyvatel.³⁰

Největší problém byl s pracovními místy ve státní správě. Vzhledem k procesu počestění Sudet a kvůli jazykové úpravě a neprůhlednému ověřování státní spolehlivosti, byl zredukován do roku 1930 ve státní správě počet státních německých zaměstnanců téměř o polovinu a přes 30 tisíc lidí ztratilo práci. Od roku 1918 do 1935 ztratilo práci ve státních podnicích až 60 tisíc Němců, Příklady propouštění v Sudetech uvádí kniha *Nezapomenutelná vlast Sudetenland*. Například v Ústí nad Labem bylo ze 620 zaměstnanců propuštěno 115, z toho 102 Němců a jen 13 Čechů, v Chomutově z 778 zaměstnanců 120 a z toho 113 Němců a jen 7 Čechů.³¹

2.3. Pozemková reforma

Pozemková reforma byla schválena 16.4.1919 a je to jeden z prvních legislativních aktů, který byl schválen ještě před parlamentními volbami, aby nedošlo ke komplikacím, když budou do parlamentu zvoleni i německé strany vzhledem k více než třímilionové německé národnostní menšině. Pozemková reforma spočívala v konfiskaci majetku a to tak, že rodina mohla vlastnit maximálně 150 hektarů půdy nebo 250 hektarů lesa. Zbytek půdy se od rodin vykupoval za třetinové ceny. Ve finále bylo vykoupeno 2 358 209 hektarů půdy v Čechách a 1 661 965 hektarů na Slovensku. Půda se nadále rozprodávala drobným vlastníkům a drobným zemědělcům. Aby byl kupec vhodný ke koupi, muselo se prověřovat, jestli jsou jeho děti vychovávány po česku, jestli se u něj doma mluví česky a také národnost chotě a rodičů. Kupec poté dostal vysvědčení od Národní rady, že jeho češství je zabezpečeno a že je způsobilý ke koupi půdy.³²

Po první světové válce byla taková situace, že téměř 40% obyvatel republiky patřilo k zemědělství. Existovalo asi 2000 velkostatků s výměrou nad

30 CIHLÁŘ, Jiří. *Sudetoněmečtí demokraté, antifacisté a Orlickoústecko*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s.20

31 OBERWANDLING, Alfred a MIRTES, Hans. *Nezapomenutelná vlast Sudetenland*. Brno: Guidemedia etc. 2013. s.70

32 ZEMAN, Zbyněk Anthony Bohuslav. *Vzestup a pád komunistické Evropy*. Vyd.1. Praha: Mladá fronta, 1998. s.87

500 hektarů. Jen rod Schwarzenbergů vlastnil ca. třetinu Čech, rodina Liechtensteinů vlastnila asi 5% Moravy. Půda se dala získávat buď drobením selských usedlostí nebo koupí od vlastníků nebo pronájmem. Pronájem byla nejčastější volba, proto těsně před první světovou válkou hospodařilo jen 49% závodů v Čechách na vlastní půdě.³³

Reforma měla odčinit dobu temna, situaci po Bílé hoře a zabavení majetku šlechtě.³⁴ Reformu prováděl Pozemkový úřad po volném uvážení bez zákonné kontroly. To bohužel znamenalo, že proti tomu neexistovalo žádné žalovatelné právo ani odvolání.³⁵ Pozemkový úřad mohl tedy zabavovat půdu, poté mu příslušela hospodářská kontrola nad zabavenou půdou, určoval osoby, na které se půda převáděla a obstarával půjčky. Jeho největší pravomoc spočívala v tom, že mohl volně určovat výši odškodnění. Nejen, že kvůli pozemkové reformě přišlo tisíce rodin o svůj majetek, ale postiženi byli i zaměstnanci na statcích či na polích, především němečtí obyvatelé, kteří byli posléze propuštěni a nahrazeni v důsledku počeštění Sudet českým obyvatelstvem.³⁶

Hlavní důvody pro pozemkovou reformu jsou napsané v memorandu československé vlády “La réforme agraire en Tchécoslovaquie”:

- 1) *Rozdělení vlastnictví půdy a pozemků se charakteristickým způsobem odlišuje od těch v jiných státech.*
- 2) *Příčinou tohoto jevu je převaha vlastnictví velkostatků.*
- 3) *Současná situace vlastnictví velkého pozemkového majetku, kterou je třeba reformovat, odporuje duchu slovanského národa.*³⁷

Je ovšem zajímavé, že poměry byly stejné jako například ve Švédsku, v Belgii, ve Švýcarsku nebo ve Francii.³⁸

V důsledku pozemkové reformy z údajů Pozemkového úřadu z roku 1937 bylo vzato ca. 4 milióny hektarů půdy do vyvlastňovacího zákona. 57% půdy bylo

33 LACINA, Vlastislav a SLEZÁK, Lubomír. *Státní hospodářská politika v ekonomickém vývoji první ČSR*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 1994. s.89

34 HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studie; sv. 30. s.110

35 ZEMAN, Zbyněk Anthony Bohuslav. *Vzestup a pád komunistické Evropy*. Vyd.1. Praha: Mladá fronta, 1998. s.87

36 RÁDL, Emanuel. *Válka Čechů s Němci*. 1. vyd. Praha: Čin, 1928. 220, [V] s. Knihovna České Mysli; sv. 5., s.156-162

37 OBERWANDLING, Alfred. *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Mimořádné rozš. vyd. V Brně: Guidemedia, 2012, s.117, c.d.

38 Tamtéž, s.118

původním vlastníkům navraceno, 34% bylo z vyvlastnění odebráno a rozděleno bylo něco málo přes 1,8 miliónu hektarů půdy. Něco si ponechal pozemkový úřad a takzvané zbytkové statky – osady s hospodářstvím, přecházely výhradně na české obyvatelstvo v rámci počestřování Sudet.³⁹

Jako další důsledek pozemkové reformy byla takzvaná kolonizace v podstatě jen českým obyvatelstvem, bylo vytvořeno asi 65 kolonizačních oblastí a k tomu dostalo mnoho českých rolníků pozemky ve výhradně německých oblastech. To narušovalo kontinuitu německého území a Němci to pocíťovali jako ohrožení jejich existence národnostní menšiny.⁴⁰

Opačný názor na pozemkovou reformu je takový, že nebylo dáno žádné kritérium, co vlastně německá půda je. Brügel ve své knize vylučuje označování německé půdy té, která patřila roku 1918 německému velkostatkáři, ale nacházela se na českém jazykovém území. Na to nahlíží jako na odcizování českých oblastí.⁴¹

2.4. Jazykový zákon

Dne 29.února roku 1920 byl přijat ústavní zákon, který se nazýval Jazykový zákon.⁴² Zákon ani pozdější vyhlášky z roku 1926 nebyl prokonzultován ani s německou, ani s maďarskou menšinou.⁴³ Tento zákon ustanovil za státní jazyk jazyk československý. Pojem státní jazyk vyvolalo při přijímání zákona mnoho rozporů a stále se uvažovalo, jestli se jazyk bude označovat jako státní nebo oficielní. Ve znění zákona se nakonec ukotvil pojem státní. Problém nastal kvůli tomu, že všichni, co tento státní jazyk nepoužívali, se cítili podřadní, protože jejich jazyk nebyl státní, tudíž se nemohli cítit jako rovnocenná národnostní menšina.⁴⁴

Dále stanovil, že jiným jazykem, tzv. neúředním se na úřadech dá mluvit pouze tehdy, pokud menšina v daném okrese přesahuje dvacet procent. To ale

39 BERAN, Ladislav Josef a SCHWARZ, Josef, ed. *Odepřená integrace: systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Pulchra, 2009. s.147

40 Taktéž, s.150

41 BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, s.682-683

42 Zákon č.122/1920 Sb. z. a n.

43 ZEMAN, Zbyněk Anthony Bohuslav. *Vzestup a pád komunistické Evropy*. Vyd.1. Praha: Mladá fronta, 1998. s.93

44 PETRÁŠ, René. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. s.142

neznamenal, že jazyk menšin se stal oficiálním po celém Československu nebo že národnostní menšina musela přesahovat pětinu obyvatelstva. Proto se stala poté i judikatura spornou a docházelo k mnoho pochybením státních úřadů.⁴⁵ Státní úředníci museli dle zákona skládat povinnou zkoušku z českého jazyka. V důsledku této zkoušky bylo během let 1921 – 1930 propuštěno až 33 tisíc státních zaměstnanců německé národnosti. Novela z roku 1926 zákon ještě zpřísnila. Poslanci v Národním shromáždění mohli používat pouze jazyk československý, ikdyž většina poslanců ovládala i jazyk německý. To mohl být problém např. pro maďarské poslance, kteří nemluvili jinak než maďarsky a německy. Český jazyk museli ovládat všichni státní zaměstnanci, ikdyž vykonávali svůj úřad pouze v německém prostředí.⁴⁶

Docházelo proto k takovým situacím, že spolu dva Němci na úřadě mluvili česky. Díky novele musela být ve městech všechna označení v češtině, to se týkalo například i jídelních lístků, kde i v čistě německých oblastech přicházelo německé znění na druhé místo. Je ale zajímavé, že v Praze mohly viset značky s cizojazyčnými názvy (Vacuum Oil Company, Gelateria Italiana) kromě názvů německých.⁴⁷

2.5. Školství v Sudetech

V rámci procesu “počešťování Sudet” bylo počešťováno i školství. Byly zavírány německé školy hlavně na Šumavě, v Krušných Horách a ve Slezsku a žáci museli přestoupit do škol českých, aby nemuseli dojíždět daleko do škol německých. Pro představu existovalo v roce 1918 3426 německých škol a v roce 1937 už jen 3158. Byly zavírány školy s méně než 40 školáky, což je samozřejmě pochopitelné kvůli finančním důvodům, ale české školy zůstávaly, ikdyž tam bylo někdy méně žáků než 40. Na druhé straně existovaly takzvané menšinové školy, které měly klamat zahraniční veřejnost a vzbudit tak dojem, že menšiny jsou v Československu pečlivě chráněny. Bohužel tyto menšinové školy sloužily většinou českým menšinám v německých oblastech. Roku 1926 existovalo 850

45 PETRÁŠ, René. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. s.142

46 BERAN, Ladislav Josef a SCHWARZ, Josef, ed. *Odepřená integrace: systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Pulchra, 2009. s.188

47 ZEMAN, Zbyněk Anthony Bohuslav. *Vzestup a pád komunistické Evropy*. Vyd.1. Praha: Mladá fronta, 1998. s.93

českých menšinových škol a z celkového počtu 26 509 žáků to vycházelo tak, že na jednu školu připadalo 31 dětí. Roku 1932 existovalo 2303 českých menšinových škol a naproti tomu pouze 17 německých menšinových škol. Tento systém se dotýkal i školek a roku 1930 existovalo 594 českých menšinových školek a 5 německých.⁴⁸ Menšinové školy byly buď státními zařízeními nebo byly přímo státem podporované. Zakládaly se tak, že Česká nacionalistická obranná jednota založila českou soukromou školu, pro kterou stačilo pár českých dětí. Vzhledem k bídné ekonomice a ke krizi byli někdy německé rodiče nuceni dávat své děti do těchto škol. Dále také vzhledem k pozemkové reformě se v Sudetech vytvářely české kolonie, a později byly tyto menšinové školy převzaty státem a byly převedeny na školy normální.⁴⁹

Na obranu je ale nutno říci, že německé školství bylo ještě z dob monarchie nejlépe financováno a vybaveno. Proto je pochopitelné, že finanční prostředky putovaly hlavně k budování jiných než německých škol. Tím se samozřejmě mohli cítit Němci částečně diskriminováni. Je také důležité zmínit, že Němci měli v Čechách jako jedni z mála v Evropě své německé vysoké školy.⁵⁰

Nesmí se také opomenout, že vzhledem k poměru počtu obyvatel bylo německých škol mnohem víc, než jim příslušelo. Profesor Pavlíček uvádí počet českých škol roku 1921 3882 a počet německých 2306,⁵¹ což neodpovídá panu Oberwandlingovi, který se zmiňuje o počtu 3426 roku 1918.

48 OBERWANDLING, Alfred a MIRTES, Hans. *Nezapomenutelná vlast Sudetenland*. Brno: Guidemedia etc. 2013. s.69-70

49 BÄCKER, Alfred. *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Mimořádné rozš. vyd. V Brně: Guidemedia, 2012, s. 95-96

50 PETRÁŠ, René. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. s.143

51 PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti: úvahy a polemiky. [Část] 1, Český stát a Němci*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. s.174

3. KONRAD HENLEIN A JEHO VLIV NA POHRANIČÍ

3.1. Vývoj nacismu a fašismu v pohraničí

Nacismus se začal vyvíjet po první světové válce jako důsledek poválečné krize. Co se týče pohraničí, tamější obyvatelstvo bylo velmi pozitivně ovlivňováno fašismem kvůli prohrané válce a hlavně přišlo o postavení jaké měli před válkou v Rakousko – Uhersku. Na Slovensku chtěli občané větší podíl na moci.

Byl ovšem problém, jak sjednotit tzv. Henleinofašismus v pohraničí. Vzhledem k morální, politické a sociální depresi obyvatelstva, k negativní stránce kapitalismu, ublíženosti všech Němců po první světové válce a vysoké nezaměstnanosti to ale nebyl úplně nereálný úkol.

Henleinofašismus se začal v Sudetech vyvíjet v roce 1933 a dal by se rozdělit do třech stádií. V roce 1933 byla založena Sudetendeutsche Heimatfront, roku 1935 přejmenována SHF na Sudetendeutsche Partei, která byla později pobočkou NSDAP, a roku 1938 byla SdP začleněna přímo do NSDAP.⁵²

3.2 Osoba Konrada Henleina

Konrad Henlein se narodil roku 1898 ve Vratislavici nad Nisou. Prožil první světovou válku v zákopech, byl dokonce i zajat v Itálii. Živil se jako bankovní úředník a poté jako učitel tělocviku u tzv. Turnerů, což byla tělovýchovná jednotka v Německu. Díky této jednotce dostal ideu založit další spolek v roce 1929, tzv. Kamaradschaftsbund. V překladu to znamená něco jako svazek přátelství a tento svazek se měl řídit Spannovým učením (vysokoškolský učitel ve Vídni – myšlenka stavovského uspořádání lidské společnosti). Většina jeho společníků z těchto “Kamarádů” se později stala významnými členy v Sudetoněmecké straně. Později se tento kamarádský svazek rozpadl již kvůli tomu, že členové se chtěli soustředit na sudetskou politiku.⁵³

O Konradu Henleinovi se psalo, že vystupuje ve své jednoduché

52 FRAJDL, Jiří. *Henleinofašismus v pohraničí do r. 1938: historické kořeny*. Praha: Křesťanskosociální hnutí, 2002. s. 2-9

53 FOUSTKA, Radim Neumann. *Konrád Henlein: neoficiální historie jeho strany*. Praha: Volná myšlenka, 1937. s.18-21

a přirozené prostotě, dokonci i skromnosti. Byl to jednoduchý, řádný a zásadový člověk. Dalo by se říct, že to byl prototyp sudetského Němce.⁵⁴ Proto ze začátku nikdo neočekával, že by se z něj mohla stát tak výrazná osobnost.

Henlein založil 1.října 1933 Sudetendeutsche Heimatfront⁵⁵, stal se jejím vůdcem a tento okamžik pokládají historikové jako zlom v jeho osobnosti. Z nenápadného člověka se stal vůdce fronty, která se později stala tou nejsilnější československou stranou v parlamentu a třetí nejpočetnější stranou v celé Evropě.⁵⁶ Sudetendeutsche Heimatfront byla krajně pravicová, extrémně nacionalistická a k nacismu vyvíjející se politická organizace. Vznikla v podstatě jako nástupce Německé nacionálně socialistické strany dělnické a Německé nacionální strany, které byly kvůli nacistickým myšlenkám v Československu zakázány. SHF měly být již od roku 1934 finančně podporovány z Německa.⁵⁷

Základní myšlenky této Sudetoněmecké vlastenecké fronty byly následující:

- 1) *Překonání stranictví ve prospěch sudetoněmeckého národního společenství pod jednotným politickým vedením,*
- 2) *výstavba jednotlivého sudetoněmeckého kmenového tělesa, v němž by byly zajištěny oprávněné zájmy jednotlivých vrstev národa pomocí zásady stavovského členění,*
- 3) *věcná politika.*⁵⁸

Program Heimatfronty přednesl Henlein v České Lípě: *„Heimatfronta je docela něco jiného, než dosavadní německé strany a nehodlá pokračovati v dosavadní jejich politice. Politika musí v sobě vésti své mravní oprávnění a snažiti se o uspořádání státu a společnosti s vědomím plné odpovědnosti. Jde jí o spojení Němectva v tomto státě a o jeho uplatnění jako státně konservativního kladného prvku při zachování jeho přirozených práv. Má odvalu nabídnouti se k dorozumění s Čechy a nésti jeho následky. Hledá nový základ pro soužití všech národů v ČSR. Válka pak byla by nezměrnou bídou pro sudetské Němce i Čechy a Slováky. Válce lze se vyhnouti jen novou formou soužití národů, a to vyžaduje*

54 HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Vyd. 1. Praha: BMSS-Start, 2010. s.46

55 V překladu Sudetoněmecká vlastenecká fronta

56 Tamtéž, s.46-49

57 FRAJDL, Jiří. *Henleinofašismus v pohraničí do r. 1938: historické kořeny*. Praha:

Křesťanskosociální hnutí, 2002. s.12-14

58 FOUSTKA, Radim Neumann. *Konrad Henlein: neoficiální historie jeho strany*. Praha: Volná myšlenka, 1937. s.28, c.d.

opuštění ideologie „národního státu stůj co stůj“. Mezinárodnímu míru musí odpovídati vnitrostátní mír. Věrnost k národu nevyklučuje věrnost ke státu. Němci dali státu což jeho jest, ale čekají, že i on jim dá, což jejich jest. Žádný rozumný Čech však nemůže od nich požadovati, aby zapřeli svou národnost. Cítí se částí velkého německého národa a na tom zakládají své národní sebevědomí.”⁵⁹

Před volbami v roce 1935 měla být Sudetendeutsche Heimatfront propuštěna. Po stanovisku Masaryka, že je třeba dát Henleinovi ještě šanci, protože je to kantor, který dbá na čest, se SHF 2.5.1935 těsně před volbami, přejmenovala na Sudetendeutsche Partei, protože nebylo zvykem, aby se strana, která kandidovala, nazývala fronta. V rámci předvolebního programu podnikala SdP cesty po Sudetech, volební boj byl agresivní, masivní, nákladný, ale zároveň velmi nápaditý a netradiční. Velmi se spekulovalo, kde vzal Henlein na takovou masivní kampaň prostředky. Největší pravděpodobnost byla taková, že již před volbami dostával prostředky od Hitlera z Berlína.⁶⁰

Jako obrat v Henleinově myšlení a obratu k Hitlerovi se považuje rok 1936 kvůli krizi v Sudetoněmecké straně. Henlein se stále bránil berlínskému nátlaku, ale v Berlíně se již plánovalo jeho odstranění, protože Hitler potřeboval do Československa dosadit někoho, kdo bude jeho věrným zástupcem. Byl zatknut Henleinův nejbližší pracovník a Henlein si musel rozmyslet, jestli se stále bude řídit Spannůvým myšlením, jehož byl Hitler odpůrcem, nebo jestli se připojí k Hitlerovi. Vzhledem k tomu, že nesouhlas by znamenal konec jeho kariéry, začal prosazovat hitlerovskou politiku a hlavně přání připojení Sudet k Říši.⁶¹

3.3. Volby 1935

Vzhledem ke světové finanční krizi a národnostnímu problému v Československu získala SdP v parlamentních volbách 15,2% hlasů a stala se tak procentuálně tou nejsilnější stranou za agrárníky, kteří dostali 14,3%. Problém ovšem tkvěl v tom, že volební obvody byly nastavené tak, že sudetští Němci potřebovali pro jeden mandát o téměř 20% více hlasů než Češi. Tím se také

⁵⁹ FOUSTKA, Radim Neumann. *Konrád Henlein: neoficiální historie jeho strany*. Praha: Volná myšlenka, 1937. s.29, c.d.

⁶⁰ HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Vyd. 1. Praha: BMSS-Start, 2010. s.119-120

⁶¹ ZIMMERMANN, Volker. *Die Sudetendeutschen im NS-Staat: Politik und Stimmung der Bevölkerung im Reichsgau Sudetenland (1938-1945)*. 1. Aufl. Essen: Klartext, 1999. s.46-51

vysvětluje to, že ikdyž SdP volby vyhrála a měla o 73 tisíc voličů více⁶², stále měla o jedno křeslo méně než Agráři. SdP získala celkem 44 poslaneckých mandátů z celkových 300 křesel.⁶³

Po volbách se v parlamentu vytvořila kritická situace. SdP počítala po volbách na vládní účasti, ale té se jí nedostalo. Agráři nechtěli do koalice se stranou, která je v počtech hlasů téměř rovnocenná a navíc neschvalovali henleinovskou politiku. Zároveň ale nebyli ani příznivci politiky hradu. Slovenská strana chtěla odtržení Slovenska, byla proti benešovské politice, ale zároveň také neschvalovali henleinovskou politiku.⁶⁴ Henlein chtěl být významným československým politikem a usiloval o vytvoření státu národů. Nikdo s ním ale nechtěl jednat.

Je zajímavé, že SdP neměla jednoznačný volební program a Henlein sám prohlašoval, že jejich práce vychází z velkého názoru na svět, který máme hluboko v srdci. Později vykonstruoval 3 ideologické body, kterým se ale úplně nedá říkat volební program:

- 1) *Národní společenství,*
- 2) *totalita*
- 3) *kulturní společenství s „mateřským národem“.*⁶⁵

3.4. Prezident Beneš a jeho pohled na situaci

Prezident Beneš již tušil nějaký plán Hitlera, který hodlal v budoucnosti uskutečnit. První možnost byla dohoda, díky které se nacismus stane v Československu legálním, rozbije německý aktivismus ve spolupráci s vládou, znacizuje německé politiky a poté jejich prostřednictvím bude činit to, co je pro Německo nejlepší. Druhá možnost byla taková, že sudetské kraje se budou buď anektovat nebo se pomocí nacistických Němců dostane do vlády a ovládl by Československo nepřímo.⁶⁶

Dne 13.11.1936 proběhla tajná schůzka německých zástupců, které vyslal Hitler, a chtěl se dohodnout na přátelských vztazích mezi oběma zeměmi

62 celkově 1.249.497 hlasů

63 http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/4219-06-1920_az_1935

64 FOUSTKA, Radim Neumann. *Konrád Henlein: neoficiální historie jeho strany*. Praha: Volná myšlenka, 1937. s.88-89

65 Tamtéž, s.120, c.d.

66 HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.112

a plánoval také podepsat pakt o neútočení. Beneš nebyl proti, ale chtěl detailnější popis dohody. Zástupci se proto vydali zpět do Prahy 18.12. s Hitlerovým návrhem, ve kterém stálo, že mezi zeměmi nebude už nikdy žádný válečný konflikt a Německo mělo uznat československé hranice. Podmínka byla kulturní autonomie pro sudetské Němce. Beneš věděl, že pokud tento pakt s Hitlerem podepíše, oslabí tím vztahy s Francií, Velkou Británií i se Sovětským Svazem. Dal proto Hitlerovi najevo, že o otázce sudetských Němců nemůže jednat s žádným zahraničním politikem, protože je to čistě věc Československa. Byl ochoten na dané téma diskutovat, ale odmítal se podřizovat diktátu jiných.

Beneš nadále argumentoval tím, že tzv. Čechizace je naprosto přirozeným jevem. Nebral míšení českého a německého obyvatelstva jako politickou věc ani jako státní úmysl. Toto míšení občanů se dělo již za Rakouska-Uherska, v této době bylo zalidňování kvůli průmyslu téměř nutné. O termínu “násilné počesťování” se domníval, že neexistuje.

Beneš navrhl později nový pakt, ve kterém stálo, že mezi oběma státy neproběhne válka a jinak všechny problémy měly být řešeny locarnskou arbitrážní smlouvou. O sudetských Němcích se vůbec nezminil. Celý tento nový návrh byl proti tomu, co Hitler v původním návrhu požadoval, proto to bylo pro něj nepřijatelné.⁶⁷

Benešovi bývá často vyčítáno, že tento pakt nepřijal a místo toho se snažil udržet dobré vztahy se Sovětským vztahem, ale Beneš již roku 1933 po odzbrojovací konferenci tušil, že Dohody je konec a Evropa se žene do konfliktu. Všem napovídala hitlerovská politika s hesly “Lebensraum” a “Herrenvolk”. Věděl, že se v Evropě vytváří dva nesmiřitelné světy, proto se uchýlil raději ke spolenectví se Sovětským svazem.⁶⁸

67 HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.118-123

68 Tamtéž s.108

3.5. Únorová dohoda 1937

Po volební porážce v roce 1935 se aktivističtí politici z DSAP, BdL a DCSVP Wenzel Jaksch, Gustav Hacker a Hans Schütz znovu snažili o zrovnoprávnění sudetských Němců. Jejich největší požadavek byl takový, že chtěli tzv. druhý státní národ. Dr. Beneš podnikl na jaře 1936 cestu po jižních a severních Čechách a po jižní Moravě. Přislíbil zrovnoprávnění a uznal, že česká vláda pochybila, co se týče veškeré sudetské politiky.

Dne 27.ledna 1937 představily německé strany ministerskému předsedovi své požadavky. Ty obsahovaly:

- 1) *brání ohledu na firmy postižené krizí při zadávání státních zakázek,*
- 2) *do firem a podniků měli být přijímány všichni občané různých národností,*
- 3) *jazykové zkoušky měly být přizpůsobeny tomu určitému zaměstnání,*
- 4) *používání jazyka československého a německého mělo být přizpůsobeno potřebám obyvatelstva.⁶⁹*

Akceptována byla ovšem jen část požadavků. Byla přislíbena ta část se státními zakázkami, „zásada“ proporčního zastoupení loajálních příslušníků národností ve veřejné službě, podpora a ochrana dětí a mládeže a německých kulturních zařízení a jazykové zkoušky měly být zlehčeny. Poslední požadavek ohledně státního jazyka byl přijat tak, že pokud v obci žilo více než 3 tisíce nebo 20% českých obyvatel, používal se zásadně jazyk státní.

Realita příslibů byla ovšem odlišná. Mnoho firem únorovou dohodu častokrát ignorovalo a stále přijímaly více českých občanů než měly. Co se týče přijatých zaměstnanců do státní služby v období mezi 18.2. a 31.7.1937, tak bylo přijato 6683 nových zaměstnanců, z toho pouze 667 Němců, což činilo 9,9%. Na druhou stranu se ale objevovaly i úřady, které byly v ohledu přijímání německých obyvatel nad průměrem, např. Státní statistický úřad, Předsednictvo ministerské rady, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra a Ministerstvo pošt. Naopak do Nejvyššího kontrolního úřadu

69 BRANDES, Detlef. *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. Vyd. 2. Mnichov: Collegium Carolinum, 2010, s.36, c.d.

či na Nejvyšší správní soud nebyl přijat žádný Němec.⁷⁰

Němečtí aktivisté po únorové dohodě i přes její nedodržování byli stále proti odtržení Sudet, protože si byli vědomi toho, co je čeká po odtržení. Stali by se nepřáteli Hitlera a SdP, protože už takto pomáhali uprchlíkům z Rakouska po připojení k Říši. Stále požadovali národnostní stát, rovnoprávnost Němců a nechtěli být považováni jako „obtížné věno ze starého Rakouska“. Nutno říci, že sudetští Němci nebyli vyloženě proti ČSR, ale ztráceli již naději na rovnoprávný národní stát s Čechy. Při předvolebních průzkumech před obecními volbami to znovu vypadalo, že SdP volby vyhraje, proto se česká vláda snažila volby co nejvíce oddalovat. Hlavní důvody pro výhru SdP byly ty, že mládež podporovala Konrada Henleina a v Německu bylo mnoho pracovních míst, což bylo vzhledem ke krizi v Sudetech klíčové. Aktivisté byli zklamáni nedodržováním únorové dohody, proto vyzval 17.zářím 1937 Jaksch Beneše memorandem, které znělo takto: *„Bud' se dílo započaté 18.února stane bodem obratu a základním kamenem zajištěné budoucnosti obou národů nebo uvízne v obstrukcích nezměněné národně státní orientace české politiky“*.⁷¹

Podle prezidenta Beneše byla Únorová dohoda splněna. 20. února bylo vydáno vládou zvláštní komuniké, ve kterém byly směrnice menšinové politiky, podle nichž se mělo postupovat. V poznámce autora se ale můžeme dočíst, že strany reagovaly pomalu, v praxi se některé sliby vůbec neuskutečnily, tudíž SdP tento boj, jehož se ani neúčastnila, tiše vyhrála.⁷²

70 BRANDES, Detlef. *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. Vyd. 2. Mnichov: Collegium Carolinum, 2010, s.35-38

71 Tamtéž, s.39-42

72 HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007, s.157

4. SITUACE PŘED “MNICHOVEM” V POHRANIČÍ

4.1. Rok 1938

Přibližně rok před připojením Rakouska se začala česká politika velice uvolňovat hlavně tím, že vláda začala podporovat německou menšinu. Začaly se dávat zakázky německým firmám, uvolňovala se politika jazykového zákona a na různá pracovní místa mohli i ti lidé, jejichž “státní jazyk” nebyl na požadované úrovni. V parlamentu už se ozývaly i německé hlasy, které úplně nepodporovaly “národní stát”, ale ani německý sociální nacionalismus a imperialismus. Německý sociální demokrat Wenzel Jaksch již i tušil, že Hitlerova a Henleinova politika vede k většímu konfliktu, než všichni předpokládali. Po vyhraných volbách v 1935 začala SdP nabírat nové členy a v dubnu 1937 předložila SdP “zákon na ochranu národa”, kde opět požadovali německou samosprávu.

Od předsedy vlády Milana Hodži byly opět přislíbeny obecní volby, ale nakonec tento příslib nebyl splněn. Konrad Henlein se proto již přestal snažit o jakékoli požadavky na českou vládu a nabídl rovnou Hitlerovi anexi českých území. Problém v pohraničí zůstával a po připojení Rakouska ještě vzrůstal, protože sudetští Němci viděli naději na připojení se ke své vlasti. Obyvatelstvo v Sudetech začalo být proto mnohem sebevědomější, začalo se vzájemně zdravit zdviženou pravicí s pozdravem Heil Hitler nebo nosili naschvál bílé punčochy. SdP nabírala stále nové členy způsobem “chození od domu k domu”, někdy to bylo i pod pohružkou, že by se stali nepřátelé strany a mohli by být zavlčeni do pracovních táborů po příchodu wehrmachtu. Vzhledem k předchozí situaci v Sudetech ale byla většina obyvatelstva proněmeckých.

Začala propaganda i na školách, vyvíjel se tlak na učitelé, kteří podporovali demokracii, na děti rodičů, kteří byli zastánci demokracie a zaváděly se i židovské lavice. Židé začali být stále více bojkotováni a bylo zacházeno špatně i s Čechy. V březnu roku 1938 zaznělo od Hitlera Frankovi a Henleinovi, že hodlá československý problém již brzy vyřešit, protože viděl, že československá vláda se již snaží udržet si Sudety a začala ustupovat ze svých požadavků na pohraničí. Frank s Henleinem měli klást československé vládě takové požadavky, aby je vláda nemohla splnit, a tím by měl Hitler větší prostor a

záminku připojení si svých Sudet k Říši. Frank ani Henlein už vlastně ani žádnou dohodu nechtěli, protože si přáli jen připojení Sudet.⁷³

4.2. Karlovarské požadavky

Karlovarské požadavky byly předneseny Konradem Henleinem na stranickém sjezdu v Karlových Varech 24.4.1938. Obsah zněl takto:

- 1) *úplná rovnost německé národní skupiny s českým národem*
- 2) *uznání jejich politického celku jako právní osoby;*
- 3) *vymezení a uznání sudetoněmeckého území;*
- 4) *vybudování německé samosprávy;*
- 5) *zákonná ochranná ustanovení pro ty sudetoněmecké státní příslušníky, kteří žijí mimo uzavřená území své národní skupiny;*
- 6) *napravení všeho bezpráví, které bylo učiněno sudetským Němcům od roku 1918 a úhrada škod;*
- 7) *uznání a provedení zásady: na německém území, němečtí veřejní zaměstnanci;*
- 8) *úplná svoboda přiznání se k německví a k německému světovému názoru.*⁷⁴

Konrad Henlein označil tyto požadavky za minimální. Po jejich přečtení musím sama zkonstatovat, že až na osmý bod se nedá říci, že by byly nedemokratické či nacisticky smýšlející.

Konrad Henlein těmito požadavky dokázal, že SdP je strana pangermánská, totalitní a protidemokratická. Z proslovu vyznělo, že čeští Němci neuznávají Československo jako celek. Henlein také řekl, že *Češi se musí vzdát své dosavadní národní ideologie a tradice a považovati ji za historický omyl.* K tomu ještě naznačil, že aby došlo k nějaké změně v postoji k pohraničí, tak musí nastat změna v celé vnitřní politice státu. Henlein už se nadále netajil tím, že je “prodloužená ruka” Hitlera v Sudetech a že se hlásí k berlínské politice. Z Karlovarských požadavků se později stal oficiální program Sudetoněmecké strany.⁷⁵

73 BRANDES, Detlef. *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. Vyd. 2. Mnichov: Collegium Carolinum, 2010, s.283-290

74 RICHTER, Karel. *Sudety VII, České národní listy*, Praha, prosinec 2010. Dostupné z: <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/sudety-7.html>, citováno dne 21.8.14

75 HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. s.203

4.3. Obecní volby v květnu 1938

Obecní volby do zastupitelstev se konaly 22., 29.května a 12.června. V tomto krizovém roce to byl postrach pro pražskou vládu, protože většina sudetského obyvatelstva už byla nakloněna k Berlínu a k Hitlerovi a vláda věděla, že výsledky voleb pro české strany nedopadnou dobře. Tyto volby by se daly považovat za plebiscit občanů, jestli chtějí zůstat v rámci Československa či se připojit k říši.

Volby dopadly víceméně podle očekávání a SdP slavila v Sudetech jednoznačnou výhru. Obyvatelstvo v Sudetech nemělo moc možností navíc co se týče německých stran, protože Svaz zemědělců a německá křesťanstko-sociální strana se spojila s Henleinem. SdP dostala 22.května 88,73% hlasů, 29.května 91,37% hlasů a 12.června 89%.⁷⁶

Počet členů v SdP také radikálně rostl. Roku 1938 bylo v Československu evidováno 3,2 miliónu německých obyvatel. V březnu měla SdP 770 tisíc členů a již v červenci o 3 měsíce později vzrostl počet členů na 1,3 miliónu.⁷⁷

4.4. Runcimanova mise

Britská vláda již tušila, že jednání mezi Československem a Německem je na mrtvém bodě a nikam dál nevedla. Proto se rozhodla vyslat do Československa svého velvyslance, aby zprostředkoval jednání mezi ČSR a Německem a zhodnotil situaci v Sudetech. Prezident Beneš byl tímto jednáním naprosto ohromen, protože britský prostředník představoval zásadní zásah do československé politiky, a v podstatě by se to dalo nazvat přebráním zodpovědnosti československo-německého konfliktu. Britská vláda vzkázala do Prahy, že pokud československá vláda tuto misi odmítne, Velká Británie už nebude mít další zájem na vyřešení tohoto klíčového problému. Chtěla Československu pomoci, proto nakonec pražská vláda tuto misi přijala.⁷⁸

Lord Runciman přijel do Prahy 3.srpna 1938. V této chvíli byly vztahy mezi ČSR a Berlínem velmi napjaté a už ani prezident Beneš nevěřil v dohodu o sudetských Němcích s Hitlerem. Beneš měl dvě teorie, z jakého důvodu byl lord Runciman do Československa vyslán. První možnost byla připravit situaci tak,

⁷⁶ Závěr obecních voleb, Lidové noviny ráno, 14. 6. 1938, č. 297, roč. 46, s. 2

⁷⁷ HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS-Start, 2008. s.137

⁷⁸ HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.250-255

aby ČSR postoupilo sudetské území bez boje a druhá možnost byla zjistit situaci a vyzorovat, jak se chová Německo k Českoslovenku. Beneš této misi přeci jen moc nedůvěřoval, protože jako zkušený ministr zahraničí věděl, že tento tah, brání na sebe takové zodpovědnosti a vměšování se do cizích mezinárodních konfliktů, se britské tradiční politice vůbec nepodobá. Beneš proto požádal pražskou vládu, aby byla Runcimanovi maximálně k dispozici a aby mu poskytla všechny informace, které by vyžadoval. Beneš již od začátku Runcimana ujišťoval, že tento politický problém není vnitrostátní, nýbrž je to problém mezi Prahou a Berlínem, jelikož v té době byl problém sudetských Němců ten nejúčinnější nástroj hitlerovské politiky.⁷⁹

Lord Runciman navštívil opět 19.8. Beneše na hradě a předal mu návrh na jmenování čtyř německých přednostů okresních správ v okresech převážně německých a německého přednosty krajské soudu v Chebu. Tento souhlas měl být projevem dobré vůle československé vlády a snaha k dohodě. Beneš tento návrh přijal a doporučil vládě k přijetí. SdP a Henlein už ale žádnou dohodu nechtěli, tento projev dobré vůle se jim vůbec nehodil, protože očekávali, že Beneš a vláda žádné požadavky neschválí.⁸⁰

Lord Runciman již předvídal, že jednání mezi pražskou vládou a henleinovci nebude mít úspěšný konec, který by obě strany uspokojil, proto již v této chvíli předpokládal, že svolání nějaké konference i s Velkou Británií a Francií, kde se bude muset projednat garantování československých hranic, ale zároveň autonomie sudetského pohraničí, bude nezbytné.⁸¹

Britský lord se i nadále snažil o uzavření dohody, přijel mu na pomoc i jeho spolupracovník Ashton – Gwatkin z Mariánských lázní s dohodou, která mu prý byla nadiktována do písmene ze strany SdP. Dohoda se sedmi body vypadala takto:

- 1) *Budou zřízeny tři samosprávné německé kraje (župy).*
- 2) *Bude provedena výměna státních úředníků, tj. čeští úředníci v německých krajích mají býti přeloženi do krajů českých a němečtí úředníci jmenováni do německých krajů; a má se s tímto překládáním začít hned.*
- 3) *Bude stanoven samostatný budžet pro tři německé kraje.*

79 HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.265-270

80 Tamtéž, s.274-275

81 Tamtéž, s.275

- 4) *Vláda povolí pro německé kraje zvláštní půjčku.*
- 5) *Ustanoví se komise, která by se sešla nejdéle do jednoho až tří měsíců a rozhodla by o nutných ústavních změnách.*
- 6) *Bude hned ujednáno příměří v propagandě a v tisku mezi oběma stranami.*
- 7) *Státní policie bude z německých krajů odvolána, půjde-li jednání úspěšně a klidně.⁸²*

Beneš se těmito požadavkům úplně nebránil, ale chtěl přesnější formulace bodů, aby později nevznikaly rozpory při výkladu. Runciman i Gwatkin považovali všech těchto sedm bodů za přijatelné. Těchto 7 požadavků by se dalo nazývat jako tzv. Třetí plán. 21. srpna začal o tomto plánu prezident Beneš jednat s německými poslanci a s ministerským předsedou Hodžou. Vzhledem k tomu, že německá strana už žádnou dohodu nechtěla a chtěla jen připojení Sudet, snažili se tuto dohodu němečtí poslanci stále ztěžovat. Runcinam i britská vláda oceňovali ochotu Beneše k přijetí dohody, ale všichni dobře věděli, že ty nejtěžší chvíle, tím měli na mysli, přijetí z obou stran, ještě přijdou. 29. srpna odevzdal prezident Beneš tento třetí plán zpět henleinovcům, ale ti ho opět odmítli, protože prý přidal požadavky a nadiktoval si podmínky, které jsou pro německou stranu nepřijatelné a které se neshodují se sedmi požadavky z Mariánských lázní.⁸³

Musela proto proběhnout další jednání, přičemž z německé strany přicházelo pouze to, že dohoda je přijatelná, pokud bude návrh české strany v souladu s Karlovarskými požadavky a s třetím plánem. Proto prezident předložil přepracovaný třetí plán, nazývaný již jako Čtvrtý plán, kde naprosto vycházel henleinovcům vstříc. Beneš přijal navrhovaný župní systém s vlastní autonomií, ale stále zdůrazňoval jednotu a integritu státu. Tímto tzv. Čtvrtým plánem přijal vlastně Karlovarské požadavky, což byl již od počátku plán henleinovců. Z těchto jednání mělo být západním mocnostem jasné, že Hitlerovi už o žádné přijetí požadavků nejde. Ikdyž ve Třetím plánu Beneš téměř ve všem ustoupil, německá strana se to stále snažila odsunout a dohodu přijmout nechtěla.⁸⁴

V konečné zprávě od Lorda Runcimana o situaci v Sudetech znělo následující. Runciman zhodnotil situaci tak, že v úvodní části nastínil problém a byl si vědom toho, že problém v pohraničí není nic nového, nýbrž tento problém

⁸² HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. s.276

⁸³ Tamtéž, s.277

⁸⁴ Tamtéž, s.295-300

přetrvává již po staletí a Češi s Němci spolu mohli žít jak v míru tak ve válce. Zkonstatoval, že vinu na stálém přerušování jednání má Henlein s Frankem. Ti, jak již bylo řečeno, totiž už žádnou dohodu nechtěli, přestože česká strana ustupovala na svých nárocích. Zároveň Runciman sympatizoval se sudetskými Němci: „*Mám však velké sympatie pro sudetskou věc. Je těžké, když vám vládne cizí rasa. A já jsem získal dojem, že československá vláda v sudetských oblastech v posledních dvaceti letech, i když nebyla fakticky utlačovatelská a určitě ne "teroristická", byla poznamenána netaktností, nedostatkem porozumění, malichernou netolerancí a diskriminací až do té míry, že zášť německého obyvatelstva musela nezbytně směřovat k revoltě. I sudetští Němci cítili, že v minulosti jim československá vláda dala mnoho slibů, ale po těchto slibech následovalo jen málo činů, pokud vůbec nějaké.*

K těmto hlavním stížnostem se přidali i místní nepřijemnosti. Čeští úředníci a policisté, kteří nemluvili německy vůbec nebo jen velmi špatně, byli ve velkém počtu jmenováni do čistě německých okresů, čeští zemědělstí kolonisté byli podporováni v tom, aby se usidlovali na pozemcích předávaných v rámci pozemkové reformy uprostřed německé populace, pro děti těchto českých vetřelců byly ve velkém budovány školy, obecně se věří, že české firmy dostávaly přednost při udělování státních zakázek a že stát poskytoval práci a pomoc Čechům mnohem ochotněji než Němcům. Myslím si, že tyto stížnosti jsou do značné míry oprávněné.”⁸⁵

V další části zprávy Runciman konstatoval, že sudetští Němci trpěli hlavně v době světové finanční krize velkou beznadějí a tu jim dal Hitler a nacistické Německo. Runciman dále doporučil, aby sudetským Němcům bylo dáno ihned právo na sebeurčení. Zároveň již tušil, že odstoupení území bude jediná možnost, jak tento problém vyřešit, jinak by hrozila v pohraničí občanská válka. Nakonec ve své zprávě Runciman doporučil vytvoření sudetské autonomie v souladu s tzv. Čtvrtým plánem, aby to odpovídalo podmínkám, které byly vytvořeny německou stranou.⁸⁶

Němci byli ochotni pokračovat v jednání, ale až po sjezdu NSDAP v

85 Autor neznámý, Lord Runciman: zpráva z 21. září 1938, dostupné z:

<http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>, c.d., citováno dne 21.8.14

86 Tamtéž

Norimberku. Mezitím byly ale vyprovokovány další konflikty v pohraničí.⁸⁷

4.5. Zář 1938

Adolf Hitler přednesl 12.zář na norimberském sjezdu strany proslov, po kterém se začaly v pohraničí, hlavně v západních a severních Čechách, množit demonstrace. V Ústí nad Labem dav např. vyvolával hesla: „My chceme domů, do Říše!“ Dále se objevovaly hesla typu: „Pryč s Benešem, pryč s Československem, Adolfe Hitlere, přijď už sem, zatoč s tím Československem!“⁸⁸

Co považuji za velmi zajímavé, že z výpovědí svědků z 90.let vyplývá, že vztahy v pohraničí mezi Čechy a sudetskými Němci byly bezproblémové a všichni žili v přátelském soužití. Teprve po příchodu Konrada Henleina a SdP a po připojení Rakouska se vše změnilo. Začalo se totiž proslýchat mezi českým obyvatelstvem o připojení Sudet k Německu, o konfiskaci majetku českých “kolonistů”, kteří se přistěhovali do Sudet v rámci tzv. počestění. Objevovaly se také hesla “Češi, Židé a Rudí pryč”. Proslýchalo se také, že se již sepisuje majetek Čechů v německém území a mělo to být jako odčinění za meziválečné období po roce 1918. Sudetským Němcům, kteří pracovali v Bavorsku bylo také mnohokrát vyhrožováno, že přijdou o práci, pokud se nezbaví svých českých podnájemníků, kteří u nich bydleli. Češi také často přicházeli o zisky, protože SdP si zapisovala sudetské Němce, kteří chodili nakupovat k Čechům. Tímto sledováním se snížil např. obrat v lázních v Karlových Varech.⁸⁹

Při demonstracích se přepadávali odpůrci SdP, hraničáři, Židé, komunisté, němečtí sociální demokraté, vyvěšovali se hákové kříže apod. Dne 13.zář byl proto vyhlášen vládou vyjimečný stav a stanné právo. Do různých částí území byly vyslány asistenční oddíly a motorizované jednotky, které na většině území zjednaly klid.⁹⁰ Dále se vytvářely tzv. sudetoněmecké freikorpsy, které měly sloužit hlavně k ochraně sudetských Němců a měly vyvolávat další nepokoje

87 BERAN, Ladislav Josef a SCHWARZ, Josef, ed. *Odepřená integrace: systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Pulchra, 2009. s.316

88 BRANDES, Detlef. *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. Vyd. 2. Mnichov: Collegium Carolinum, 2010, s.241-244

89 Tamtéž s.88-90

90 NĚMEČEK, Jan et al. *Cesta k dekretům a odsunu Němců: datová příručka*. 1. vyd. Praha: Littera Bohemica, 2002. s.39-41

a potyčky. 1.10.1938 existovalo již 41 praporů s téměř 40 tisíci muži.⁹¹ Sudetoněmecké freikorpsy sloužily ale převážně k přepadávání celních úřadů. Po přijetí ultimáta českou vládou začali Židé, Češi, němečtí demokraté i němečtí komunisté utíkat do vnitrozemí. Objevovaly se i případy odvezení úředníků i Čechů do Německa za hranice.⁹²

Frank vyzval 13. září 1938 ministerského předsedu, aby zrušil stanné právo. 15.září byl Runciman u Chamberlaina a doporučil mu odstoupení Sudet Říši a nárok na právo na sebeurčení. 16.září to bylo schváleno britským kabinetem. Ještě téhož dne navrhl Beneš francouzskému velvyslanci odstoupení území s ca. 900 tisíci Němci a poté ještě další vysídlení milionu a půl Němců. (takzvaný pátý plán, který měl přednést v Paříži bývalý ministr Nečas). Po vyhlášení stanného práva hrozila Říše zatčením toliko československých občanů, kteří tam v tu dobu přebývali, kolik bylo již zatčeno Němců v Československu.⁹³

Dne 18. září se konala anglo-francouzská porada, na které Velká Británie došla k závěru, že v Sudetech je nutné vyhlásit plebiscit obyvatelstva, jinak nebude Hitler uspokojen. Daladier tento plán odmítl z důvodu dezintegrace československého státu a bylo to naprosto nepřijatelné jak pro Československo, tak i pro Francii. Později souhlasil s odstoupením určitých oblastí, ale požadoval záruku československých hranic.⁹⁴

Později se sešel v Berchtesgadenu Chamberlain s Hitlerem a měli domluvit odstoupení Sudet. Chamberlainův cíl bylo hlavně udržení míru a životní zájmy Československa. Rozhodnutí sdělil 19.září pražské vládě. Česká vláda měla odpovědět do dvou dnů kvůli dalšímu jednání Hitlera s Chamberlainem, které mělo probíhat od 21.9. v Bad Godesbergu.⁹⁵

Česká vláda odmítla toto rozhodnutí 20.září a požadovala proceduru podle německo-československé arbitrážní smlouvy ze 16.října 1926. To znamenalo, že Československo požadovalo podle Článku 1 této Rozhodčí smlouvy předložení sporu rozhodčímu soudu nebo Stálému dvoru mezinárodní spravedlnosti. 21.září

91 Tamtéž, s.42

92 BRANDES, Detlef. *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. Vyd. 2. Mnichov: Collegium Carolinum, 2010, s.290

93 Tamtéž, s.252-254

94 HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. s.586

95 KRYSTLÍK, Tomáš. *Zamlčené dějiny*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, s.111-112

ve 2 hodiny ráno vyzvali opět britský velvyslanec Newton a francouzský velvyslanec Lacroix československou vládu k přijetí ultimáta, protože chtěli zabránit německé invazi. V ultimátu už se objevila i podmínka, že pokud československá vláda ultimátum nepřijme, tak jim vojenskou pomoc neposkytne ani britská a ani francouzská vláda.⁹⁶

21. září tedy československá vláda ultimátum přijala, podala demisi a vznikla nová vláda v čele s generálem Janem Syrovým. Proti celé této situaci vypukly další demonstrace ze strany československých občanů. Vzrůstala panika u Čechů a demokratických Němců v Sudetech, kteří se co nejrychleji začínali přesunovat do vnitrozemí. Nadále probíhaly další protesty, např. v Ústí nad Orlicí protestovalo ca. 6 tisíc lidí s heslem “Nedáme my republiku německému čalouníku”. Hitler přikázal sudetoněmeckým freikorpsům obsazení území, které bylo již vysídleno, ovšem bez násilí. SdP převzala naprostou kontrolu v Sudetech, jejich cíle byly hlavně celnice, jsou zaznamenány i případy násilností, při nichž zahynulo několik občanů Československa. Přístup freikorpsů byl všude odlišný, někde mohli celníci v klidu bez násilí odejít, někde byli odvečeni do Německa či Rakouska. Například na celnici v Hranicích na Moravě zaútočilo ca. 200-300 členů sudetoněmeckého freikorpsu s kulometry, pistolemi a ručními granáty.⁹⁷

Ústavní soud v nálezu ÚS 307/1997 zhodnotil celou situaci, že válka ČSR s Německem začala již 17.9.1938, když došlo k vytvoření těchto sborů a když vpadli na československé území ozbrojeni. Freikorpsy byly podporovány z SA formou potravin, příkrývek a výstrojí. Z 20. na 21.září stoupl počet útoků, až to mělo i negativní ohlasy v zahraničí. To byla překážka pro Hitlera, protože chtěl, aby západní mocnosti vyzvaly Československo ke kapitulaci ale to kvůli těmto útokům Československo 23.září mobilizovalo. Proto Hitler ještě 21.září zakázal větší akce a všechny zásahy musely být předem schváleny. Docházelo totiž k situacím, že freikorpsy neměly žádné předpisy a napadaly koho chtěly. Dne 24.září převzal velitelství v pohraničí wehrmacht a freikorps mohl jednat jen se souhlasem wehrmachtu. Po Mnichovu hrály freikorpsy svoji roli v obsazování zón, ale většinou byli po provedení práce již rozpuštěni. 9. října byly definitivně rozpuštěny, ale ještě předtím než vydal Henlein rozkaz k rozpuštění, se většina

96 BRANDES, Detlef. *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. Vyd. 2. Mnichov: Collegium Carolinum, 2010, s.263

97 Tamtéž, s. 265-267

členů rozprchla domů, aby tam obsadili mocenské a profesní pozice.⁹⁸

Co se týče trestněprávní odpovědnosti freikorpsů, tak všechny útoky, které byly provedeny, byly útoky proti suverenitě ČSR. Členové freikorpsů byli občané Československa, záložní nebo dokonce činní vojáci Československé armády. Podle platného práva, tedy podle zákona o ochraně republiky⁹⁹, by se útoky daly posoudit jako trestné činy úkladů, příprava úkladů, ohrožení bezpečnosti republiky, zrada státního tajemství, vojenská zrada, nepřekážení nebo neoznámení trestných podniků, nedovolené ozbrojování, rušení obecního míru, schvalování trestných činů a další. Ty nejvážnější jako úklady, ohrožení bezpečnosti republiky a vojenská zrada by se daly trestat až trestní sazbou doživotí. Nacisté samozřejmě trestnou činnost freikorpsů označovali za beztrestnou a za zákonnou.¹⁰⁰

Jednání Hitlera s Chamberlainem v Bad Godesbergu po přijetí ultimáta neprobíhala nakonec vůbec podle Chamberlainových představ. Chamberlain chtěl původně domluvit plán vysídlení, ale Hitler přišel s dalšími požadavky. Chtěl naplnit i maďarské a polské požadavky a navíc chtěl uspořádat plebiscit v Sudetech o tom, kam se chce připojit sudetské obyvatelstvo. Navíc k tomu všemu požadoval Lanškroun, Moravskou Třebovou a Svitavy. Hitler už měl v této době naplánovanou invazi a plán na zničení Československa. Proto československá vláda vyhlásila 23.září mobilizaci a Německo o 5 dní později 28.září. V důsledku všech těchto událostí byla proto svolána konference čtyř mocností na 29.září. Hitler už se této konferenci chtěl ale vyhnout, protože věděl, že kvůli ní získá pouze Sudety a ne celé Československo, jak původně chtěl. Západní mocnosti jely do Mnichova hlavně za účelem sjednání světového míru a chtěly zabránit Hitlerově invazi do Československa. Nikdo kromě československých zástupců v Mnichově už o odstoupení Sudet jednat nechtěl, protože odstoupení už bylo přijato československou vládou 21.9. Sice pod obrovským nátlakem, ale i přes odlišné historické výklady bylo už oficiálně přijato.¹⁰¹

Co se týče těchto těsně předmnichovských událostí, tak se pohledy historiků opět rozcházejí. Neřekla bych, že každý říká něco jiného, ale každý si to

98 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS-Start, 2008. s.150-164

99 Zákon č.50/1923 Sb.

100 HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS-Start, 2008. s.165

101 KRYSTLÍK, Tomáš. *Zamlčené dějiny*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, s.113

vykládá trochu jinak podle svého. Němečtí historikové uvádějí, že vláda si v podstatě odstoupení Sudet schválila sama přijetím ultimáta a čeští historikové tvrdí, že česká vláda sice ultimátum přijala, ale pod obrovským nátlakem. Šlo o to zvážit, jestli dá československá vláda popud k zahájení války nebo jestli raději odstoupí své území. Těžko říct, kde je ta skutečná pravda, protože po 20 letech meziválečné československé politiky v ohledu na Sudety už většina sudetských Němců v Československu ani zůstat nechtěla a naopak Češi nechtěli přijít o své území.

5. MNICHOVSKÁ DOHODA

Mnichovská dohoda je pokládána historiky jako za jednu z nejznámějších a nejdůležitějších dohod dvacátého století. Je na ni nazíráno mnoha pohledy, nejvíce se odlišují názory německé a české, rozkoly jsou k vidění i jen na české straně a dodnes je v podstatě otázkou, jestli Mnichovská dohoda byla někdy platná nebo od samého začátku neplatná.

Brügel, který zastává českou stranu, považuje dohodu za porušení mezinárodního práva. Těsně před začátkem konference údajně doktor Beneš vzkázal ministerskému předsedovi Velké Británie Chamberlainovi, aby byla pokud možno vyslechnuta československá strana, která měla být zastupována Hubertem Masaříkem a Vojtěchem Mastným. Konference se nesla v duchu politické krize až po to, že Hitler vyhrožoval válkou. Velká Británie s Francií, dalo by se říci, že už nepřijeli úplně jednat o Sudetech, či o vyklizení Sudet, ale jeli zachraňovat světový mír. Tato “konference” neměla žádný program a žádný jednací řád, neexistovala žádná nahrávka, pouze zápisy zapisovatelů. Hitler odmítl zastoupení Československa u jednoho stolu. Na mnichovské dohodě byla domluvena realizace odstoupení území, která měla proběhnout do 10.října 1938. Problém byl ovšem s Němci, kteří byli hitlerovými odpůrci. Bylo dohodnuto opční právo pro přechod na odstupovaná území a i pro odchod z těchto území. To bylo stanoveno takzvanou opční smlouvou.¹⁰²

Další důvody, proč se Mnichovská dohoda dle mezinárodního práva považuje za neplatnou již od samého počátku jsou následující. Československo bylo v době konference již 20 let suverénním státem a žádný stát neměl právo schválit něco pro stát, který o tom s nimi ani nerozhodoval. Zde opět visí ta otázka, jestli už to bylo 10 dní dříve schváleno nebo ne. Další důvod je takový, že podle mezinárodního práva jsou smlouvy v neprospěch třetího neplatné. V tomto případě byla dohoda opravdu jen předána českým zástupcům a nečekalo se ani na její schválení Československem. Další zajímavý argument spočívá v tom, že aby byla jakákoliv dohoda nebo smlouva platná, musí se shodovat projev vůle s jednáním. V tomto případě se ale už neshodoval projev vůle Adolfa Hitlera

102 BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, s.638-639

s jeho jednáním, protože pro něj celá dohoda byla jen přítěží. On už od začátku věděl, že ji nedodrží a již pracoval na plánu obsazení celého Československa. O neshodě vůle s jednáním se dá mluvit i u československé vlády, která byla pod nátlakem a ultimátum přijmout nechtěla. Poslední problém tkvěl v tom, že aby se změnila hranice suverénního státu, musel by být přijat Ústavní zákon o změně hranic, který by musel schválet dvoukomorový parlament, tehdy Národní shromáždění a to se také nesešlo.¹⁰³

Německému pohledu se naprosto přičí označení podle českého výkladu “o nás bez nás”. Němečtí historikové se v zásadě shodují na tom, že dohoda již byla uzavřena týden před konferencí, protože ji československá vláda již sama podepsala. O tomto faktu se zmiňuje i Houžvička v knize *Návraty sudetské otázky*.¹⁰⁴ Jak to bývá i u českého výkladu, že o mnoho věcech se vůbec nepíše a raději se vynechávají, tak v tomto tématu německá literatura vynechává to, že dohodu československá vláda sice přijala, ale pod nátlakem a pod hrozbou invaze Německa. Němečtí historikové také uvádějí, že v mnichovské dohodě nebylo podepsáno odstoupení Sudet, ale pouze to, jak to bude provedeno. Ono je bohužel toto tvrzení jaksi pravdivé, protože z prvního bodu dohody jasně vyplývá, že “*se zřetelem k dohodě, již bylo v podstatě dosaženo o odstoupení sudetoněmeckého území*”. Pan Oberwandling tvrdí, že odstoupení bylo vlastně iniciováno prezidentem Benešem mezi 17. a 22. září, když se chtěl vyhnout plebiscitu v Sudetech. Proto poslal po schůzce Hitlera s Chamberlainem do Paříže velvyslance, který měl vzkázat, že je prezident Beneš ochoten postoupit sudetské území. O této iniciativě se zmiňuje i kolektiv německých autorů, většina z nich narozených v Sudetech v knize *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Kolektiv uvádí, že bývalý ministr sociální péče Nečas měl nabídnout odstoupení Sudet se splněním Benešových podmínek. Jedna z nich byla vytvoření Mezinárodní komise, která se později v Mnichovské dohodě objevuje jako Mezinárodní výbor.¹⁰⁵ Dále se pan Oberwandling domnívá, že prezident Beneš ze sebe chtěl udělat jen oběť mezinárodní politiky a v důsledku své politiky od roku

103 JANDL, Jan. *Proč je Mnichovská dohoda od počátku neplatná*. České národní listy. Dostupné z <http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/proc-je-mnichovska-dohoda-od-pocatku-neplatna.html>, citováno dne 21.8.14

104 HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. 546 s. ISBN 80-246-1007-8. s.214

105 SCHICKEJ, Alfred. *Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců*. Mimořádné rozš. vyd. V Brně: Guidemedia, 2012. s.82

1918 z toho chtěl vyinscenovat velkou tragédií.

Co se týče druhého bodu dohody, tak tam je zajímavé, že na vyklizení se dohodly Francie, VB a Itálie. O Německu se v dohodě nic nepíše. Je to zdůvodňováno tím, že Německo nikdy nesouhlasilo s obsazením Sudet po první světové válce, bylo to podle Německa jen s dočasným schválením Dohody. Proti obsazení byly od počátku Spojené státy včele s prezidentem Wilsonem, který vždy zastával názor takový, že každý národ má právo na sebeurčení. To bylo ve Versaille přislíbeno, ale nikdy to nebylo splněno. Proto v druhém bodě dohody zní jen tyto 3 mocnosti, které ve Versaille připojení k ČSR v roce 1920 schválili.¹⁰⁶

30.října 1938 přednesl k Mnichovské dohodě generál Syrový prohlášení: *„Vláda republiky se ráno sešla na Hradě za předsednictví presidenta republiky. Na schůzi byla co nejpečlivěji zvážena mezinárodní situace tak, jak vznikla na základě dosažené úmluvy mezi čtyřmi mocnostmi 29.září v Mnichově. Vláda přesně zkoumala tuto úmluvu stejně jako vnější okolnosti, které je v této souvislosti třeba zohlednit. Po důkladné poradě a zvážení naléhavých doporučení britské a francouzské vlády, a u vědomí své dějinné odpovědnosti, rozhodla československá vláda po jednomyslném souhlasu odpovědných faktorů politických stran, že mnichovskou úmluvu čtyř mocností přijíma také ze své strany. Učinila toto rozhodnutí vědoma si toho, že je nutné zachovat národ jako takový a že každé jiné rozhodnutí se jeví nemožným. Tím, že vláda tento svůj souhlas oznamuje, zvedá námitku před celým světem proti rozhodnutí, který byla učiněna jednostranně a bez její účasti.”*¹⁰⁷

Dohodu následně schválil i britský kabinet s poměrem hlasů 366:144, ve Francii 535:75, za USA to schválil prezident Roosevelt, Sovětský svaz uznal dohodu až 1.1.1940, když přerušil vztahy s Československem a navázal kontakt se Slovenskou republikou. Československá vláda schválila mnichovskou dohodu následně 14.12.1938. Byly přijaty i zákony o autonomii Slovenska a Zakarpatské Rusi, jež jim byla ve Versaille slíbena. V britských “Times” byla dokonce Mnichovská dohoda komentována takto: *„Českým Němcům se po dvaceti letech – avšak doufejme, že ne příliš pozdě – dostalo práva národa na sebeurčení,*

106 OBERWANDLING, Alfred a MIRTES, Hans. *Nezapomenutelná vlast Sudetenland*. Brno: Guidemedia etc. 2013. s.77

107 Tamtéž, s.79, c.d.

slíbeného v roce 1918.”¹⁰⁸

Mnichovská dohoda byla poslední krok k likvidaci Československa a další krok k válečnému konfliktu. Je vcelku smutné, že v tu dobu byla považována za mírový akt, kterým byla odvrácena válka. Sudetoněmecká otázka a právo na sebeurčení byly pouze zneužívány jako hlavní argumenty, ale v podstatě tím bylo potlačeno právo na sebeurčení národa československého.¹⁰⁹

108 OBERWANDLING, Alfred a MIRTES, Hans. *Nezapomenutelná vlast Sudetenland*. Brno: Guidemedia etc. 2013. s.75-80

109 BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1978. s.17

6. ZAČÁTKY VYSÍDLOVÁNÍ

Ihned po Mnichovské dohodě byl zřízen v Liberci úřad říšského komisaře, na který byl samozřejmě dosazen sudetský vůdce Konrad Henlein. Měl na starosti kompletní sudetskou zpravu, řídil SdP a poté NSDAP v Sudetech. Dále byla zřízena funkce "STIKO" nebo Stillhaltekommissar für Organisationen. Do češtiny by se to dalo přeložit jako Komisař pro uvádění organizací do klidu, ale v Československu takovýto úřad nikdy zřízen nebyl, proto je těžké najít přesný výraz. Tento komisař měl na starosti uzavírání organizací a spolků, které byly nepohodlné pro nacisty.¹¹⁰

Mnichovská dohoda stanovila čtyři pásma, která se měla do 10.října 1938 vyklidit. Pásmo první, které mělo být vyklizeno od 1. do 2.10. začínalo u Železné Rudy a pokračovalo až k Českému Krumlovu. Pásmo druhé, které zasahovalo do rumburského a frýdlantského výběžku, mělo být vyklizeno následující dva dny. Pásmo třetí bylo v západních Čechách od Chodska přes Bezdržice až po Kadaň. Čtvrté pásmo zasahovalo do Severní Moravy a Slezska. Do těchto čtyř pásem zatím nespádalo například Ústí nad Labem, Liberec či Chomutov. Toto další pásmo měl stanovit až mezinárodní výbor. Bylo proto vytvořené další páté pásmo, které bylo ale větší než všechny čtyři pásma dohromady. 10.listopadu přišel Hitler ještě s posledním návrhem obsadit české Chodsko, Jilemnicki a Českosudsko. Nové hranice se tedy utvořily od Domažlicka až k Plzni, táhly se až do Podkrkonoší, byly zabráný i Orlické hory, dále šly hranice až ke Svitavám a k Olomouci a v jižních Čechách se hraničními městy stalo Chodsko, Český Krumlov a Jindřichův Hradec, a na jižní Moravě Znojmo, Brno a Břeclav. Bylo zabránó celkově 28.680 km² s více než 3,6 miliónu obyvatel. Českých obyvatel se v té době na území Sudet nacházelo kolem 800 tisíc.¹¹¹

Pohraniční oblasti byly geograficky dosti nesourodé, z velké části hornaté, a Československo přišlo hlavně o území, které pro něj mělo význam strategický a vojenský.¹¹²

Po podepsání Mnichovské dohody nastalo okamžité pronásledování

110 HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Vyd. 1. Praha: BMSS-Start, 2010. s.151-152

111 ZELENÝ, Karel, ed. *Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: vzpomínky*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996., s.5-10

112 BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1978. s.24

odpůrců nacismu. Nejvíce útoků proběhlo po odchodu Čechů a před příchodem wehrmachtu mezi obyvatelstvem. Nejpočetnější útoky sudetských Němcích se vyskytovaly v Krnově, Opavě, Jirkově, Trutnově a Šumperku. Útoky na Židy a Čechy se objevovaly hlavně v severních Čechách v Ústí nad Labem. Henlein pronesl 7.října v rádiu: „*Politici protivníci si nezaslouží soucit. Všechny nepřátelé zavřu, až zčernají.*” Největší hrozbou pro obyvatelstvo byly sudetoněmecké freikorpsy, ale ty byly později zakázány. Výkonnou moc převzal wehrmacht, který se podle veřejného mínění choval k obyvatelstvu velmi korektně. S wehrmachtem přišly do Sudet speciální jednotky, tzv. zásahová komanda. Ta měla na starosti hlavně policejní a zpravodajské úkoly.¹¹³

V obsazovaných sektorech se vytvářely tzv. kartotéky, byly to seznamy odpůrců, u kterých bylo napsáno, jaký status jim přísluší. Rozlišovalo se např. zatknout, vyřešit, zkonfiskovat, policejní dozor apod. V tomto případě je jasné, že lidé museli na své krajany “donášet”, protože kartotéky vytvářela nově příchozí komanda, která o tamějších poměrech něvěděla téměř nic. Komanda měla zajišťovat veškeré úkoly, které byly v Říši plněny státními policejními úřady.¹¹⁴

Vysídlování ze Sudet by se dalo rozdělit na tři migrační vlny. První vlna proběhla již v květnu 1938 po mobilizaci Československa. Uprchlíků ale bylo málo a většinou židovské rasy kvůli obavám z války a ze značného růstu antisemitismu. Druhá vlna nastala po proslovu Adolfa Hitlera 12.září 1938 a zde už prchalo obyvatelstvo všech národností. Objevovali se tu již první němečtí antifašisté, Židé i Češi. S touto vlnou přišlo do vnitrozemí kolem 25 tisíc obyvatel.¹¹⁵

U druhé vlny se vyskytl problém s tím, že s takovou masou lidí, kteří ze Sudet prchali, se nepočítalo. Lidé odjížděli sami dobrovolně bez toho, aby čekali na transporty poskytnuté československou vládou. V Praze na nádraží se proto hromadily stovky až tisíce lidí, kteří neměli kam jít. Nakonec byli ubytováni různě po Praze, např. v Baxově domovině, ve vystěhovalecké stanici ve Vysočanech, na Strahovském stadionu nebo v Lidovém domě v Hyberské ulici. 15. září se ministerstvo sociálních věcí muselo vyrovnávat již s dvěma tisíci

113 OSTERLOH, Jörg. *Nationalsozialistische Judenverfolgung im Reichsgau Sudetenland 1938-1945*. Mnichov: Collegium Carolinum, 2006. s.150-154

114 Tamtéž, s.156

115 BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938-1939*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013. s.137

uprchlíky čekajících na nádraží. Další nával uprchlíků se odehrál po přijetí ultimáta 21.zář. Ministerstva i úřady se snažili zabránit této migraci, protože situace už byla nezvladatelná. Vyvíjel se tlak hlavně na okresní a policejní úřady, aby uklidňovaly obyvatelstvo v pohraničí a aby se snažily zadržovat uprchlíky v jejich domovech.¹¹⁶

Třetí vlna, dalo by se říci ta nejmasovější, proběhla po podepsání Mnichovské dohody. Počet uprchlíků byl skoro desetkrát větší než v druhé vlně. V této vlně se objevovalo hlavně české obyvatelstvo. Dne 6.10. byla nařízena ministerstvem vnitřní povinná evidence uprchlíků.¹¹⁷

Dodnes se přesně neví, kolik uprchlíků a migrantů vůbec ze Sudet odešlo. První důvod byl takový, že uprchlíci se nesměli zaměřovat se státními zaměstnanci, protože ti měli své vlastní migrantské statistiky a byli nazýváni jako migranti a ne jako uprchlíci. Další problém tkvěl v tom, že mnoho uprchlíků se z vnitrozemí do Sudet poté vracelo, ale ti už se nikdy na úřadech nepřihlásili, proto je počet těchto občanů neznámý. Proto, když jsem vyhledávala přesné počty uprchlíků, bylo těžké se dohledat nějakého společného počtu, protože každý autor tvrdil něco jiného. Někteří autoři do statistik uprchlíků počítali i migranty a tím se počet značně zvyšoval, někdo zase vynechával statistiky z Těšínska apod. Nejčastější počty uprchlíků k 1.9.1939 se přibližují k číslu 170-180 tisíc, z toho ca. 140 tisíc Čechů, 18 tisíc Židů a 10 tisíc sudetských Němců.¹¹⁸

Lidé, co ze Sudet utíkali, by se dali podle důvodů rozdělit do tří skupin. První skupinu tvořili občané s politickou minulostí, druhá skupina byla již zmínění migranti a třetí skupinu tvořili prostí lidé, kteří nechtěli žít v jiném státě. Jako hlavní důvody migrace se uváděly pronásledování nacisty, hospodářské a kulturní příčiny a citové důvody (odstěhování se z lásky k vlasti).¹¹⁹ Další hledisko rozdělení, podle kterého se budu v mé práci řídit, je hledisko národnostní. Jak již bylo výše řečeno, hlavní uprchlické národy byli Češi, Židé a sudetští Němci.

116 BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938-1939*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013. s.139

117 Tamtéž, s.137

118 CIHLÁŘ, Jiří. *Sudetoněmečtí demokraté, antifašisté a Orlickoústecko*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. s.66

119 BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938-1939*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013. s.138

6.1. Vysídlování českých obyvatel

České obyvatelstvo v pohraničí by se dalo rozdělit do tří skupin. První skupinu vytvářeli tzv. Starousedlíci, kteří žili hlavně na Severní Moravě, ve Slezsku, v Podještědí a v Chodsku. Druhá skupina byli novější usedlíci, kteří přišli do Sudet v druhé polovině 19.století. Třetí skupina byli příslušníci československého státního a správního aparátu, vojsko, policie, pošty, učitelé atd. Tato skupina se do Sudet postupně nastěhovala v rámci počestování Sudet po první světové válce.¹²⁰

Počet Čechů, kteří se v souvislosti s okupací přesídlili do Čech bylo ca 120 tisíc, včetně Maďarska s Polskem dohromady ca. 140-170 tisíc. Do tohoto počtu se nezapočítávalo Těšínsko. Celkem by se dalo napočítat kolem 160-200 tisíci českých imigrantů.¹²¹

Na vysídlování českého obyvatelstva je českými historiky často nahlíženo jako na vyhnání Němci a Hitlerem, ale většina českých obyvatel utekla “dobrovolně” kvůli ztrátě zaměstnání, obživy a lidé měli strach z toho, že československá vláda po příchodu Němců z Říše nebude moci Čechy v pohraničí nadále chránit. Navíc české obyvatelstvo nevyháněly německé úřady, ale sudetoněmecké freikorpsy a Dobrovolné ochranné služby, které byly později zastaveny Karlem Hermannem Frankem. Největší obavy měla samozřejmě ta část obyvatel, kteří se do Sudet nastěhovali v meziválečném období v rámci počestování Sudet. Ta část starousedlíků, která tam žila odjakživa, ta v Sudetech většinou zůstávala.¹²²

Dobrovolně opouštěli Sudety i ti obyvatelé, kteří vlastnili majetek nabytý pozemkovou reformou, čeští nacionalisté, členové obranných jednot, činovníci tělovýchovného spolku Sokol a bývalí legionáři. Všichni byli spojováni s utlačováním sudetských Němců minulých dvacet let a všichni měli obavy z toho, jak se k nim zpětně zachová Hitler.

Jak jsem již výše psala, o násilném vyhnání nemůže být ve většině případů řečeno. Dokazují to i statistiky, které vedl Ústav pro péči o uprchlíky. V důvodech

120 ZELENÝ, Karel, ed. *Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: vzpomínky*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996., s.15

121 BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1978. s.73

122 ZIMMERMANN, Volker. *Die Sudetendeutschen im NS-Staat: Politik und Stimmung der Bevölkerung im Reichsgau Sudetenland (1938-1945)*. 1. Aufl. Essen: Klartext, 1999. s.86

od uprchlíků byly uvedeny hlavně důvody politické, hospodářské, kulturní, touha žít mezi občany československé národnosti, touha žít v ČSR a další. O násilnostech nebyla téměř zmínka.¹²³ Zde je opět sporná formulace, že obyvatelé opouštěli své domovy dobrovolně. Dobrovolně ano, ale ze strachu před Hitlerem a před zavlčením do pracovních táborů. Kdyby žádné nebezpečí z Německa nehrozilo, nikdo by své obydlí dobrovolně neopouštěl.

K 11.říjnu 1938 bylo evidováno již 30 tisíc českých přestěhovalců. K 1.9.1939 jich bylo 140 tisíc. Čeští občané nebyli uprchlíky, ale přistěhovalci. Uprchlíci byli ti, kteří nebyli československými občany, kteří žili před 21.5.1938 na území, které bylo odstoupeno, a cítili se ohroženi hospodářským nebo politickým útlakem. K tomu se do uprchlické skupiny počítali ještě osoby německé a rakouské národnosti, kteří se před 20.9.1938 do odstoupeného pohraničí přestěhovali. Zde se hovoří hlavně o uprchlících z Rakouska po připojení k Říši. Do evidence uprchlíků se nezapočítávali aktivní státní zaměstnanci.¹²⁴

11.listopadu byl zřízen Ústav pro péči o uprchlíky v rámci ministerstva sociální péče. Jeho úkolem byla organizace uprchlíků a zároveň podpora soukromých organizací, kteří uprchlíkům nějak vypomáhali (např. České srdce, Čs. Obec sokolská, svazy Charity,...).¹²⁵

Byly zaznamenány i negativní ohlasy na zacházení s českými obyvateli a to v regionálním listu "Stráž z Pojezeří", kde se psalo: „s jakou nevládností, hrubostí a necitelností se jedná s Čechy, kteří byli vyhnáni z pohraničních oblastí a byli oloupeni o svůj majetek, svou práci a existenci (...). Nejsou vítáni a jsou vnímáni jako přítěž, a sobectví jde tak daleko, že se zavírají vrata statku, když přichází vysídlenec a chce koupit brambory nebo trochu mléka.“¹²⁶

123 ŠÍMA, Jaroslav. *Českoslovenští přestěhovalci v letech 1938-1945: příspěvek k sociologii migrace a teorii sociální péče*. V Praze: Vydavatelství Societas, 1945.

124 GEBHART, J. Migrace československého obyvatelstva v letech 1938-1939. In *Česky časopis historický*. 1998, roč. 96, č. 3. s.565

125 Tamtéž, s.566

126 KOKOŠKA, Stanislav, ed. a OELLERMANN, Thomas, ed. *Sudetští Němci proti Hitlerovi: sborník německých odborných studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. s.69, c.d.

6.2. Vysídlování sudetských Němců

Uprchlíci z řad sudetských Němců byli hlavně bývalí členové KSČ a DSAP. Je poněkud složité stanovit počet německých uprchlíků, protože mnoho transportů, které přijely do vnitrozemí, byly odeslány zpět do pohraničí nebo rovnou Hitlerovi do Německa.¹²⁷ Podle statistik skončilo tímto způsobem v koncentračním táboře Dachau až 2,5 tisíce lidí. Syrového vláda argumentovala tím, že se bojí další německé menšiny, která by mohla požadovat to samé, co bylo požadováno v Sudetech a mohl to být další nástroj Hitlera proti Československu. 1.10.1938 tisková kancelář dokonce vydala vyhlášku, aby obyvatelé zůstávali ve svých domovech, jinak budou odvezeni zpět. V prosinci 1938 bylo evidáno až 10 tisíc německých uprchlíků.¹²⁸

Československá vláda požadovala po britské vládě půjčku až 30 miliónů liber kvůli nezvladatelné situaci s uprchlíky ve vnitrozemí. Vláda tvrdila, že ve vnitrozemí se nachází až 800 tisíc uprchlíků, ale v tu dobu jich nebylo ještě ani 30 tisíc. Navíc počet uprchlíků k datu 1.9.1939 se odhadoval maximálně do 200 tisíc. Československá vláda nakonec obdržela půjčku 10 miliónu liber s podmínkou, že 4 milióny jdou pouze uprchlíkům bez národnostního rozdílu.¹²⁹

Celkově se odhadovalo, že odpůrců proti Hitlerovi sahalo až k půl miliónu německých obyvatel. Ti, co se vraceli transporty zpět, byli označováni jako “špiclové a přísluhovači”, na domech visely plakáty “Jsem zrádce národa” nebo “Zde bydlí nepřátelé státní a bolševici”. V Jirkově prý proběhlo zfackování pár obyvatel, výhrůžky a lidé museli “vyleštit” město pro příchod wehrmachtu. Násilnosti na sudetských Němcích nebyly prováděny úřady, ale většinou probíhalo vše od zfanatizovaného obyvatelstva. Zatýkání v Sudetech nabylo takového rozsahu, že byli zatýkáni i lidé, kteří přísluhovali Hitlerovi, ale např. na mnoho falešných udání. To musel již zastavit Karl Hermann Frank, který nařídil, že k zatýkání z policejních důvodů a k zabavování pozemku, obytných a obchodních prostor, mobiliáře a zařízení atd. z politických a policejních důvodů jsou oprávněny výhradně úřadovny tajné státní policie. Zatýkání kritizoval

127 BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1978. s.66

128 KOKOŠKA, Stanislav, ed. a OELLERMANN, Thomas, ed. *Sudetští Němci proti Hitlerovi: sborník německých odborných studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008., s.69-73

129 ŠÍMA, Jaroslav. *Českoslovenští přestěhovalci v letech 1938-1945: příspěvek k sociologii migrace a teorii sociální péče*. V Praze: Vydavatelství Societas, 1945. s.78

i Heydrich, který to okomentoval takto:¹³⁰ „Ze stávajících hlášení vyplývá, že řada vězňů, zatčených t.č. na sudetoněmeckém území, byla zadržena jenom proto, že je jim vytýkána příslušnost k nějaké marxistické straně, s funkcí anebo bez ní, resp. dřívější protiněmecké angažování. V některých hlášeních byl důvod uveden s ještě větší nedostatečností. V různých případech také vůbec nebyl udán. Pokud vyšetřování ukáže, že se u vězňů nejedná o funkcionáře určitého významu nebo o zvláště horlivé a nevraživé odpůrce sudetského Němectví, mají být tito vězňové s přísným varováním příp s uloženou ohlašovací povinností pokud možno do 30.12. propuštěni.”¹³¹

Politicky aktivní odpůrci se buď dostali do vnitrozemí a poté utekli do exilu do zahraničí nebo byli uvězněni a někdy propuštěni, ale dále zastrahování nebo sledování. Nejpočetnější skupina sudetských Němců končila ve Velké Británii, která se cítila být vázaná k pomoci kvůli mnichovskému diktátu. Evidováno bylo ca. 3 tisíce emigrantů ze Sudet, asi 2 tisíce z Říše, stovky Rakušáků a desítky českých a slovenských obyvatel. Anglie byla mnohokrát jen přestupní místo pro emigranty, kteří se chystali do Kanady. Do Kanady bylo evidováno do roku 1939 302 rodin a 72 jednotlivců, celkem ca. tisíc obyvatel. V Británii působila Wenzelova Jakschova sociálnědemokratická skupina s ca. 2 tisíci členy, Zinnerova skupina, která byla druhá nejpočetnější a zároveň financována organizací “Czechoslovak Refugee Trust Fund”, Beuerova skupina, ve které bylo asi 700 členů, hlavně komunisté, liberálové a nestraníci. Dále existovala skupina Thomase Manna, kterou tvořili hlavně emigranti z Říše.¹³²

Další emigrantská skupina se usazovala ve Švédsku, kde se o uprchlíky starala organizace „Dělnická pomoc uprchlíkům”, „Zahraníční zastoupení svobodných odborů Sudet” a působilo tam i Věrné společenství sudetoněmeckých demokratů, stejně jako v Londýně. Roku 1944 bylo ve Švédsku evidováno 162 rodin.¹³³

Prchalo se také do Norska přes Polsko, ale obtížněji, jelikož nebylo jasné, kde přesně je hranice mezi Československem a Polskem, do Francie, do Belgie, do Dánska a také do Finska. Po napadení Norska Německem a Finska Sovětským

130 KOKOŠKA, Stanislav, ed. a OELLERMANN, Thomas, ed. *Sudetští Němci proti Hitlerovi: sborník německých odborných studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. s.75-79

131 Tamtéž, s.79, c.d.

132 Tamtéž, s. 91-92, c.d.

133 Tamtéž, s.106-107

svazem, emigrovala další uprchlická vlna většinou do Británie nebo do Švédska. Mnoho uprchlíků se také usadilo v Jižní Americe, především v Bolívii, Argentíně a Brazílii.¹³⁴

6.3. Vysídlování židovských obyvatel

Židy čekal v pohraničí tragický osud. Většina z nich se hlásila k německé národnosti a mnoho z nich patřilo i k aktivním germanizátorům. Ikdyž se většina z nich odstěhovala ještě dříve, než byli vyhnáni, zbytek zasáhly německé honičky a pogromy na Židy.¹³⁵

Emigrace Židů probíhala hlavně ve městech jako Cheb, Sokolov, Jeseník, Opava, Krumlov a Čistá. Chomutov a Varnsdorf se již v roce 1938 dokonce chlubili, že jejich města jsou již “judenfrei” (očistěni od Židů). Židé prchali především do vnitrozemí, kde ale moc opory také nenašli, protože nálada po celých Čechách se stávala více a více antisemistickou. V první republice se ještě rozlišovali čeští a němečtí Židé, ale v Protektorátu toto rozlišení naprosto ztratilo význam. Na Slovensku byl také velký odpor proti Židům hlavně ze strany Hlinkovy gardy. Ta na Židy útočila, zatýkala je, pustošila židovské hřbitovy i synagogy.¹³⁶

Emigrace Židů začala již dávno před “Mnichovem”, ale po připojení Sudet byl počet uprchlíků nejvyšší. Po “Mnichovu” byly např židovské obchody označovány plakáty, vytloukaly se okenní tabule, zbití Židů bylo na denním pořádku a objevovaly se i případy zastřelení. V roce 1930 bylo v Sudetech zaevidováno 27 tisíc Židů a na konci roku 1938 jen něco mezi 1500-2500 osobami. Roku 1939 se odhadoval počet Židů jen na číslo 611, pokud se to rozdělovalo podle náboženského vyznání. Číslo 1600 obstálo pokud to bylo rozděleno podle rasového hlediska. Židé prchali nejčastěji do vnitrozemí a poté do zahraničí. Nejčastější země byly Kanada, Spojené státy americké, Velká Británie a Palestina.¹³⁷

Židé byli pro Němce rasovými nepřáteli. Žili ve strachu, že budou zatčeni

134 KOKOŠKA, Stanislav, ed. a OELLERMANN, Thomas, ed. *Sudetští Němci proti Hitlerovi: sborník německých odborných studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. s.109

135 BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1978. s.27

136 KOKOŠKA, Stanislav, ed. a OELLERMANN, Thomas, ed. *Sudetští Němci proti Hitlerovi: sborník německých odborných studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. s.62-66

137 Tamtéž, s.81-87

a odvezení, což se stávalo ve většině případů. Ve Stříbře se hned po mnichovské dohodě začali zatýkat právě Židé, komunisté a sociální demokraté. V Moravském Krumlově byli Židé naloženi do autobusů a odvezeni na hranice s Československem. V Miroslavi na Moravě byl vydán příkaz, že další den musí odjet všichni Židé s nejnnutnějšími zavazadly. Prominentní židé byli většinou rovnou odvezeni do koncentračních táborů.¹³⁸

V Sudetech panovala tzv. židovská politika a to znamenalo vyčistit Sudety od všech Židů. Zaváděly se i koncentrační tábory v Sudetech (Most, Ostrov nad Ohří). Wehrmacht chtěl zvýšit nátlak na Židy, aby utekli dobrovolně. Zatýkáni přesto nabylo na síle, v Liberci bylo do konce roku 1938 2800 zatčených, v Karlových Varech 1157 osob. Do listopadu 1938 uteklo do vnitrozemí nejméně 12 tisíc z celkových 28 tisíc sudetských Židů.¹³⁹

Dne 7.listopadu 1938 se stal v Paříži atentát na německého velvyslaneckého radu. Tímto atentátem se zvedly v Německu po celé zemi demonstrace, přes noc z 9. na 10. listopadu se pálily synagogy, zatýkalo se tolik Židů, kolik se jich jen vešlo do věznic a to vše se vztahovalo i na Sudety. V novinách se objevovaly nadpisy typu “Židovský vražedný útok na německého diplomata”, “Zločin proti evropskému míru”, “Německý lid vyvodí důsledky”. Tato nazývaná Křišťálová noc se stala z jedním největších pogromů židovské historie.¹⁴⁰

Pozatýkaným Židům bylo po chvíli nabízeno propuštění při podepsání dohody o odcestování. Podepisovalo se “Prohlášení o dobrovolném vystěhování”, přičemž obyvatelé měli většinou lhůtu 3 týdnů na odcestování. Bylo to všechno v důsledku přeplnění koncentračních táborů a hrozilo nebezpečí epidemií, proto Heydrich nařizoval nejdříve propouštění Židů, kteří bojovali v první světové válce ve frontě, poté Židé nad 50 let a na jaře 1939 byli téměř všichni vězňové znovu na svobodě. Po propuštění se všichni museli hlásit u místního gestapa a posléze odjet, nejčastěji do vnitrozemí a poté do zahraničí, jinak jim hrozil návrat do koncentračních táborů. V prosinci 1938 byla více než polovina domů židovských obyvatel opuštěná. Některé obce dokonce slavily očištění od Židů

138 OSTERLOH, Jörg. *Nationalsozialistische Judenverfolgung im Reichsgau Sudetenland 1938-1945*. Mnichov: Collegium Carolinum, 2006. s. 159

139 Tamtéž, s. 162

140 Tamtéž, s.163

a vyhlašovaly, že jsou “judenfrei”. Ve srovnání s Říší se v Sudetech k Židům přistupovalo ještě “slušně”, protože v Říší žádná možnost na podepsání prohlášení o odcestování nebyla. Hitler v tuto chvíli doufal, že příval židovských uprchlíků ještě více znestabilizuje Československo, ale to se nestalo, protože i ve vnitrozemí rostl počet antisemistických akcí a Židé byli nuceni odcestovat ven.¹⁴¹

Židé byli také deportováni do východní Evropy, nejčastěji do Lodže, Minsku, Kaunasu a Rigy. Ještě neexistovaly vyhlazovací tábory a měli zahynout hladem nebo zimou. Výjimku deportovaných Židů tvořili lidé ve smíšených manželstvích, která se nerozdělovala. První deportace ze sudetských oblastí proběhl 13.7.1942. Byty zabavovalo gestapo a Židé si měli přinést jen to nejdůležitější. Byly zabavovány peníze, hodinky, prsteny a další šperky, které se později prodaly, peníze byly zaknihovány a sloužily jako příjem do státního rozpočtu. Během července 1942 bylo deportováno kolem 1600 Židů. Poslední transport ze Sudet měl proběhnout v únoru 1943. V září 1944 byli podle statistik v Sudetech 3 “plnohodnotní” Židé. Během února a března 1945 proběhl opravdu poslední transport ze Sudet se 157 Židy.¹⁴²

141 OSTERLOH, Jörg. *Nationalsozialistische Judenverfolgung im Reichsgau Sudetenland 1938-1945*. Mnichov: Collegium Carolinum, 2006. s.183

142 Tamtéž, s.405-412 a autor neznámý. The Jews of the Sudetenland, Bohemia & Moravia, dostupné z <http://www.holocaustresearchproject.org/nazioccupation/sudetenland.html> , citováno dne 21.8.14

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se původně chtěla zaměřit hlavně na Vysídlování obyvatel ze Sudet po roce 1938, ale čím více jsem danou tematiku zpracovávala, zaměřila jsem se spíše na srovnání německého a českého pohledu na meziválečné období v pohraničí. Při výběru práce jsem si nebyla jistá, jak budu danou tematiku zpracovávat a netušila jsem, že německá a česká literatura se budou v mnoha ohledech lišit. Věděla jsem, že odsun Němců po druhé světové válce je velmi kontroverzní téma i v dnešní době, ale o meziválečné politice a později o vysídlování obyvatel po mnichovských událostech v celkově českém povědomí moc znalostí není.

Po roce stráveném na zahraničním pobytu na Univerzitě Passau v Bavorsku jsem se setkala s mnoha Němci, kteří mají ve své rodině někoho, kdo byl vzhledem k volbě německého občanství po mnichovských událostech “odsunut” po druhé světové válce. Proto mě tato tematika československé meziválečné politiky zajímala čím dál více a snažila jsem se dojít k jádru věci.

V první kapitole jsem se snažila nastínit počátky Československa a zakotvení práv menšin v dohodách a v Ústavě z roku 1920. Došla jsem k takovému názoru, že teoreticky co se týče národnostních menšin, mohlo všechno fungovat, protože Ústava z roku 1920 byla velmi demokratická a dávala menšinám velký prostor na seberealizaci. Bohužel ta praktická část už tolik nefungovala a vzhledem k historii s Německem a s Rakousko-Uherskem bylo podle mého názoru s německou menšinou zacházeno spíše jako přítěž než jako s rovnocennými občany.

V druhé kapitole jsem se pokusila vysvětlit pojem počesťování Sudet, hospodářskou politiku, jazykový zákon a školství v Sudetech, protože všechna tato témata spolu úzce souvisela. Řekla bych, že byly hlavními důvody, proč se v Sudetech v druhé polovině trvání Československa začali cítit Němci utlačováni a proč se začali stranit spíše k nacistickému Německu. V podkapitolách jsem zveřejňovala i názory, které se straní spíše k české straně, pracovala jsem i s Paměti od prezidenta Beneše, který byl také úzce spojen s pohraniční politikou, ale bohužel musím říct, že se v těchto směrech přikláním více na stranu německou.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na osobu Konrada Henleina, na poslední

léta před připojením Sudet k Říši a na poslední snahu o záchranu Sudet ze strany sociálních demokratů ve formě Únorové dohody z roku 1937. Na Konrada Henleina je ze strany české nahlíženo jako na pravou ruku Hitlera v pohraničí a na osobu, která nechtěla nic jiného než připojení Sudet k Říši a zničení Československa. Jak jsem již ale psala v průběhu práce, Konrad Henlein nebyl vždy takový, jak se o něm píše, a do roku 1936 se stále snažil jednat s československou vládou o lepším postavení sudetských Němců. Hitlerovou pravou rukou se stal až když bylo jasné, že Sudety nikdy vlastní autonomii nedostanou, a jedinou nadějí pro lepší postavení sudetských Němců bude připojení se k Říši.

Ve čtvrté kapitole jsem se zabývala celkem detailně rokem 1938 a předmnichovskou situací v Sudetech a v československé vládě. Tento rok byl správně nazývaný krizovým, protože byla ze strany Československa dvakrát vyhlášena mobilizace a válečný konflikt byl na spadnutí. V této části kapitoly se ani jeden historický pohled neodklání od toho druhého, nicméně byla kapitola důležitá pro vysvětlení kapitoly další o Mnichovské dohodě.

Té jsem se věnovala právě v kapitole páté a okolnostem kolem. Německý i český výklad mnichovských událostí se naprosto rozcházejí počínaje přijetím ultimáta československou vládou a později výkladem dohody. Německý názor tvrdí, že československá vláda si dohodu schválila sama a později bylo v Mnichově projednáváno pouze její provedení. V tomto případě je sice výklad správný, ale naprosto nelogický. Co se týče mnichovských událostí, zastávám se naprosto české strany, protože zaprvé vláda sice ultimátum přijala, ale pod nátlakem, a zadruhé je nepřípustné, aby cizí státy rozhodovaly o hranicích jiného státu a o 3,5 miliónu cizích obyvatel. Němci sice argumentují utlačováním německých obyvatel v posledních dvaceti letech, ale to jim, ani jiným státům stále nedává právo na rozhodování o ČSR.

V šesté kapitole jsem se věnovala důsledku mnichovských událostí a vysídlováním českých, německých i židovských obyvatel ze Sudet. Po přečtení vzpomínek a další literatury jsem ale došla k závěru, že vysídlování bylo velmi tragickým důsledkem pro desítky tisíc českých obyvatel, kteří přišli téměř ze dne na den o své majetky, ale z dobových statistik nebyl odchod téměř nikdy odůvodněn násilím, jak je často popisováno. Proto bych toto vysídlování

po mnichovských událostech nesrovnávala s odsunem po druhé světové válce. Navíc nebyli nuceni odejít jen Češi, ale i Němci a Židé, kteří ale po příchodu do vnitrozemí byli dále nuceni vycestovat do zahraničí a tam zůstat. I ti přišli o svůj majetek, který jim po válce navrácen nebyl, ikdyž byli odpůrci Hitlera a byli na straně Československa.

Svou prací jsem snažila do českého povědomí přinést nový pohled na danou problematiku, protože např. výuka na českých středních školách dává studentům jasný pohled český a na další menšiny není brán ohled. Nechci tu plně obhajovat německou stranu, protože i tam je mnoho událostí a věcí, o kterých se nepíše, taktéž na straně české. Častokrát se mi při hledání informací stalo, že nějakou věc jsem v německé literatuře našla, ale v české ne a to i naopak. Každý národ má svou pravdu a každý si vykládá historické okolnosti trochu jinak, hlavně když jeden národ vycházel z první světové války jako národ vítězný a druhý jako národ poražený. Také hrají velkou roli historické okolnosti a to, že tehdy československé území bylo téměř 400 let v područí Habsburské monarchie. Promítá se to dodnes v našich mentalitách, stejně jako se promítá např věčná nevraživost mezi Francií a Anglií, která je dána taktéž vzájemnou historií.

Nicméně jsem ráda, že v současné době se prolamuje toto meziválečné a poválečné tabu a je tomu věnována větší pozornost. Věřím, že i po takové historii, kterou s Německem sdílíme, se naše vztahy budou jen utužovat a prohlubovat.

RESUME

Diese Diplomarbeit soll darlegen, wie die Beziehungen zwischen Tschechen und Deutschen innerhalb des Sudetenlandes nach dem ersten Weltkrieg waren. Es gibt zwei unterschiedliche Ansichten, die dieses dargelegte Problematik erklären würden.

Eine erklärt aus tschechisch er Sicht, dass die tschechische Regierung sich ganz normal benommen und niemanden bedrängt hat. Daraus würde die Ansicht entstehen, dass das Münchener Abkommen ungerecht war und niemand das Recht hatte, am Ende das Sudetenland an das deutsche Reich anschließen. Der deutsche Ansicht nach behauptete man dagegen, dass die Bevölkerung in Sudetenland unter großer Bedrängnis stand, deshalb waren fast Alle auf der Seite Adolf Hitlers.

Alle fing an, als das Sudetenland durch das Versailler Abkommen an die Tschechoslowakei angeschlossen wurde. Die Sudetendeutschen wollten die Autonomie, die aber nie von der Regierung an sie übertragen wurde. Dies war das größte Problem. Zwischen den Jahren 1918-1938 zogen ein großer Teil der Bevölkerung aus Tschechien in das Sudetenland um, und es wurden zB. neue Schule nur für Tschechen gegründet auch während der Finanzkrise wurden zum Teil viele Deutschen arbeitslos, dagegen wurden die Tschechen von der Regierung unterstützt.

Die Situation war so schlecht, dass im 1935 die Sudetendeutsche Partei die Wahlen gewonnen hat und die stärkste Partei im Parlament wurde. Die anderen Parteien wollten jedoch nicht, dass sie die Regierungspitze stellen, also hat sich der Führer der Partei, Konrad Henlein, an Adolf Hitler gewendet.

Das Jahr 1938, das sogenannte Krisenjahr, war wirklich schwer für die Bevölkerung in Tschechoslowakei und auch für die tschechische Regierung, da es von Hitler großen Druck gab und die Deutschen im Sudetenland sich nicht den Anschluss, wie Österreich, gewünscht hatten. Am Ende mussten auch die westliche Mächte etwas machen, weil es keine friedliche Lösung für die Sudeten zwischen tschechische Regierung und Berlin möglich war.

Nachdem die tschechoslowakische Regierung das Ultimatum von England und Frankreich über Anschluß der Sudeten an das Reich unter Druck angenommen hatte, fand diese Konferenz, die über die Gebietsabtretungen

entschied, in München statt.

Durch dieses Abkommen mussten fast 180.000 Menschen (Tschechen, Deutschen und auch Juden) emigrieren, entweder in die Resttschechei oder ins Ausland. Fast alle haben ihr Vermögen verloren und konnten normalerweise nur die nötigsten Sachen mitnehmen. Sie mussten auch entscheiden ob sie sich für die deutsche Staatsangehörigkeit oder für die tschechische entscheiden. Diese Staatsangehörigkeitswahl war der Grund nach dem zweiten Weltkrieg, warum 3,5 Millionen Deutsche zurück nach Deutschland ausgesiedelt wurden.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. České prameny

BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. 1. vyd. Praha: SPN, 1978. 204, [2] s. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica; [Sv. 76]. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Historica; Sv. 19.

BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938-1939*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2013. 542 s. ISBN 978-80-246-2119-7.

BERAN, Ladislav Josef a SCHWARZ, Josef, ed. *Odepřená integrace: systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938*. 1. vyd. Praha: Pulchra, 2009. 438 s. Testis; sv. 2. ISBN 978-80-87377-02-4.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918-1938*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006. 846 s. Historie. ISBN 80-200-1440-3.

PETRÁŠ, René, PETRŮV, Helena a SCHEU, Harald Christian. *Menšiny a právo v České republice*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2009. 507 s. ISBN 978-80-87284-00-1.

CIHLÁŘ, Jiří. *Sudetoněmečtí demokraté, antifašisté a Orlickoústecko*. Vyd. 1. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2003. 184 s. ISBN 80-86042-73-1

ČERMÁKOVÁ, Barbora, ed. a WEBER, David, ed. *Československu věrni zůstali: životopisné rozhovory s německými antifašisty*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. 267 s. ISBN 978-80-7285-103-4.

DEJMEK, Jindřich, NĚMEČEK, Jan a KUKLÍK, Jan. *Kauza: tzv. Benešovy dekrety: historické kořeny a souvislosti: (tři české hlasy v diskusi)*. 1. vyd. Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, 1999. 101 s. ISBN 80-7286-001-1.

FOUSTKA, Radim Neumann. *Konrád Henlein: neoficiální historie jeho strany*. Praha: Volná myšlenka, 1937. 133 - [III] s.

FRAJDL, Jiří. *Henleinofašismus v pohraničí do r. 1938: historické kořeny*. Praha: Křesťanskosociální hnutí, 2002. 15 s. ISBN 80-239-1017-5.

HAUNER, Milan, ed. Beneš, Edvard *Paměti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. 3 sv. Historie. ISBN 978-80-200-1529-7.

HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. 209 s. Studie; sv. 30. ISBN 80-85850-97-4.

- HORÁČEK, Cyril et al. *Jazykové právo Československé republiky: kritická studie*. Praha: Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1928. 140 s. Knihovna Sborníku věd právních a státních. Nová řada. B, Obor státovědecký; č. 2.
- HOUŽVIČKA, Václav. *Návraty sudetské otázky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. 546 s. ISBN 80-246-1007-8.
- HUTTARSCH, Michel. *Mezi Němci, Čechy a Židy na Moravě: vzpomínky z let 1923-1966*. Brno: Perle, 2013. 175 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-260-4275-4.
- HRUŠKA, Emil. *Sudetoněmecké kapitoly*. 1. vyd. Praha: BMSS-Start, 2008. 269 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-86140-49-0.
- HRUŠKA, Emil. *Konrad Henlein: život a smrt*. Vyd. 1. Praha: BMSS-Start, 2010. 214 s., [28] s. obr. příl. ISBN 978-80-86140-67-4.
- JESENSKÁ, Milena a BURIAN, Václav, ed. *Nad naše síly: Češi, Židé a Němci 1937-1939*. Olomouc: Votobia, 1997. 258 s. ISBN 80-7198-233-4.
- KOKOŠKA, Stanislav, ed. a OELLERMANN, Thomas, ed. *Sudetští Němci proti Hitlerovi: sborník německých odborných studií*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008. 231 s. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR; sv. 42. ISBN 978-80-7285-101-0.
- KUKLÍK, Jan, NĚMEČEK, Jan a ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2011. 390 s. 20. století. ISBN 978-80-87284-18-6.
- KUKLÍK, Jan, ed. *Od rozpadu Česko-Slovenska do uznání československé prozatímní vlády 1939-1940; Zápisy ze zasedání Československého národního výboru 1939-1940*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1999. 349 s. Dokumenty československé zahraniční politiky. ISBN 80-85864-63-0.
- KUKLÍK, Jan a PETRÁŠ, René. *Právo a menšiny*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2014. 311 s. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica, 1/2013. ISBN 978-80-246-2753-3.
- KRYSTLÍK, Tomáš. *Zamlčené dějiny*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. 183 s. ISBN 978-80-87197-06-6.
- KRYSTLÍK, Tomáš. *Zamlčené dějiny 2*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2010. 222 s. ISBN 978-80-87197-29-5.
- LACINA, Vlastislav a SLEZÁK, Lubomír. *Státní hospodářská politika v ekonomickém vývoji první ČSR*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 1994. 155 s. Práce Historického ústavu ČAV = Opera Instituti Historici Praegae. Řada A, Monographia, sv. 11. ISBN 80-85268-34-5.

NĚMEČEK, Jan et al. *Cesta k dekretům a odsunu Němců: datová příručka*. 1. vyd. Praha: Littera Bohemica, 2002. 152 s. ISBN 80-7214-519-3.

OLIVOVÁ, Věra, ed. a BENEŠOVÁ, Hana, ed. *Edvard Beneš 1884-1948: životopisný medailon, myšlenky a názory, politická stanoviska, nový dokument*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1994. 28 s. ISBN 80-901733-0-6.

PAVLÍČEK, Jaromír. *Československé dějiny a evropská politika ve 20. století: vybrané kapitoly z českých a slovenských dějin 1900-1989*. 1. vyd. Opava: Optyš, 2008. 83 s. ISBN 978-80-85819-65-6.

PAVLÍČEK, Václav. *O české státnosti: úvahy a polemiky. [Část] 1, Český stát a Němci*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 413 s. ISBN 80-246-0489-2.

PESCHKA, Otto. *Jak to bylo doopravdy mezi Čechy a Němci: o Češích, Němcích a jiných tématech na pozadí memoárů člena smíšené rodiny, který pochází ze Sudet*. 2. vyd. Ústí nad Labem: Paprsky, 2013. 272 s., [15] s. obr. příl. ISBN 978-80-904552-9-0

PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2003. 2 sv. ISBN 80-200-1121-8.

PETRÁŠ, René. *Cizinci ve vlastní zemi: dějiny a současnost národnostního napětí v Evropě*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2012. 255 s. 20. století. ISBN 978-80-87284-32-2.

RÁDL, Emanuel. *Válka Čechů s Němci*. 1. vyd. Praha: Čin, 1928. 220, [V] s. Knihovna České Mysli; sv. 5.

STANĚK, Tomáš. *Předpoklady, průběh a důsledky vysídlení Němců z Československa: (1918-1948): studijní materiál*. Vyd. 1. Ostrava: Amosium servis, 1992. 111 s. Amosium servis pedagogům. ISBN 80-85498-04-9.

ŠÍMA, Jaroslav. *Českoslovenští přestěhovalci v letech 1938-1945: příspěvek k sociologii migrace a teorii sociální péče*. V Praze: Vydavatelství Societas, 1945. 287-[I] s.

ZELENÝ, Karel, ed. *Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: vzpomínky*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. 237 s. ISBN 80-85864-16-9

ZELENÝ, Karel, ed. *Vzpomínky. II, Vyhnání a život Čechů v pohraničí 1938-1945: příloha sborníku Historie okupovaného pohraničí 1938-1945, ročník 1999*. Praha: Kruh občanů České republiky vyhnaných v roce 1938 z pohraničí, 1999. 173 s. ISBN 80-85864-68-1.

ZEMAN, Zbyněk Anthony Bohuslav. *Vzestup a pád komunistické Evropy*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1998. 324 s., [24] s. obr. příl. Archiv; sv. 79. ISBN 80-204-0708-1.

Mnichovská dohoda a osud sudetských Němců. Mimořádné rozš. vyd. V Brně: Guidemedia, 2012. 153 s. ISBN 978-80-905310-0-0.

2. Cizojazyčné prameny

BRANDES, Detlef. *Die Sudetendeutschen im Krisenjahr 1938*. Vyd. 2. Mnichov: Collegium Carolinum, 2010 398 s. ISBN 978-3-486-59722-6.

FRITSCHÉ, Gerolf, MIRTES, Hans a PÜSCHEL, Rudolf. *1938 Mutig im Schatten des Jubels*. Frontenhausen: ORTMAIER DRUCK GMBH, 2013. 186 s. ISBN 978-3-9815033-6-4.

OBERWANDLING, Alfred a MIRTES, Hans. *Nezapomenutelná vlast Sudetenland*. Brno: Guidemedia etc. 2013. 124 s. ISBN 978-80-905310-3-1.

OBERWANDLING, Alfred. *Sudetendeutsche in der Wirtschaft Oberösterreichs nach 1945*. Vyd. 2. Regau: Kb-offset Kroiss & Bichler Ges.m.b.H., 2005. 447 s. ISBN 3-901745-10-6.

OSTERLOH, Jörg. *Nationalsozialistische Judenverfolgung im Reichsgau Sudetenland 1938-1945*. Mnichov: Collegium Carolinum, 2006. 721 s. ISBN 978-3-486-57980-2.

SEIBT, Ferdinand. *Deutschland und die Tschechen: Geschichte einer Nachbarschaft in der Mitte Europas*. München: Piper, 1995. 510 s. Serie Piper; 1632. ISBN 3-492-11632-9.

ZIMMERMANN, Volker. *Die Sudetendeutschen im NS-Staat: Politik und Stimmung der Bevölkerung im Reichsgau Sudetenland (1938-1945)*. 1. Aufl. Essen: Klartext, 1999. 515 s. Veröffentlichungen des Instituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa; Bd. 16. Veröffentlichungen der Deutsch-Tschechischen und Deutsch-Slowakischen Historikerkommission; Bd. 9. ISBN 3-88474-770-3.

3. Právní předpisy

1. Smlouva č. 300/1938 Sb., Smlouva mezi Česko-Slovenskou republikou a Německou říší o otázkách státního občanství a opce
2. Vládní nařízení č. 292/1938 ze dne 11. listopadu 1938, jímž se užívá Ustav pro pečování o uprchlíky. In: Sbírka zákonů a nařízení státu československého. 1938, částka 96, str. 1133.
3. Zákon č.50/1923 Sb.
4. Zákon č.122/1920 Sb.

4. Internetové zdroje

<http://www.edejiny.cz/sudety/>

http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/4219-06-1920_az_1935

<http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/sudety-7.html>

<http://www.fronta.cz/dokument/lord-runciman-zprava-z-21-zari-1938>

<http://www.ceskenarodnilisty.cz/clanky/proc-je-mnichovska-dohoda-od-pocatku-neplatna.html>

<http://www.holocaustresearchproject.org/nazioccupation/sudetenland.html>

5. Periodický tisk

GEBHART, J. Migrace českého obyvatelstva v letech 1938-1939. In *Česky časopis historický* . 1998, roč. 96, č. 3.

Právník, 1930, s.241

Právník, 1930, s.182